

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Katolická teologická fakulta

Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Morální teologie

Michael Koudelka

**PORUŠOVÁNÍ AUTORSKÝCH PRÁV A JEJICH MRAVNÍ
HODNOCENÍ.**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: prof. dr. Peter-Albert Rethmann

PRAHA 2007

Děkuji panu prof. Rethmannovi za vedení mé bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a v seznamu literatury a pramenů uvedl veškeré informační zdroje, které jsem použil.

V Praze dne 27.4.2007

.....
Michael Koudelka

OBSAH

OBSAH.....	3
I. ÚVOD	5
1. Základní pojmy a terminologie	7
1.1. Duševní vlastnictví	7
1.1.1. Autorské právo	7
1.1.1.1. Autorské dílo	8
1.1.1.2. Autor a spoluautorství	9
1.1.1.3. Osobnostní práva autora	9
1.1.1.4. Majetková práva autora	9
1.1.1.5. Práva související s právem autorským.....	9
1.1.2. Průmyslové právo	10
1.2. Současná právní úprava nakládání s autorskými právy.....	10
1.2.1. Prodej práv.....	10
1.2.2. Licencování práv	10
1.2.3. Zánik práv	10
2. Argumenty pro ochranu autorství.....	11
2.1. Hodnota autorského díla.....	11
2.1.1. Hodnota umělecké tvorby.....	11
2.1.2. Hodnota autorství nespádající pod pojem umění	13
2.2. Autorské právo jako druh vlastnictví	13
2.2.1. Hmotný majetek a vlastnictví.....	13
2.2.2. Rozdíly a paralely mezi majetkem hmotným a nehmotným duševním vlastnictvím	15
2.2.3. Rozdíly mezi osobnostními a majetkovými autorskými právy	16
2.3. Práce a spravedlivá odměna za práci.....	17
2.3.1. Práce a odměna v obecném pohledu.....	17
2.3.2. Autorská tvorba jako druh práce	18
2.3.2.1. Literární dílo umělecké povahy.....	19
2.3.2.2. Literární dílo vědecké, „neumělecké“ povahy – článek v odborném časopise	19
2.3.2.3. Literární dílo pseudoumělecké	20
2.4. Postavení autora a ostatních nositelů práv souvisejících s právem autorským v hospodářském řádu	21
2.4.1.1. Hodnota a cena v obecném pohledu	21
2.4.1.2. Hodnota a cena v hospodářství.....	22
2.4.2. Konkurence a monopolní postavení obecně.....	22
2.4.3. Srovnání konkurence a monopolního postavení s postavením nositele autorských práv a práv s autorským právem spojených.....	23
2.4.4. Investice do vzniku a šíření autorského díla a spravedlivá odměna.....	23
2.5. Shrnutí	24
3. Argumenty pro omezení autorských práv	24
3.1. Historie autorského práva.....	24
3.2. Je autorské právo opravdu zcela srovnatelné s právem vlastnickým?.....	27
3.3. Má porušování autorských práv charakter krádeže	28
3.4. Je autorské právo integrální součástí všech kultur všech dob	28
3.5. Další argumenty pro omezení autorských práv	28
III. AUTORSKÁ ČÁST	30

4.	Hodnocení a shrnutí jednotlivých argumentů.....	30
4.1.	Omezení vlastnických práv	30
4.2.	Argumenty pro práci.....	31
4.3.	Hospodářský prospěch z šíření autorského díla	31
4.4.	Co může patřit všem nerozdílně, nemělo by být zdrojem monopolu.....	32
4.5.	Celospolečenské právo na hodnoty kultury a vědění	32
4.6.	Využití předchozích zkušeností pro vytvoření nového díla	32
4.7.	Argument odůvodňující jednání postupnými kroky	32
4.8.	Možné řešení konfliktu	33
5.	Typologie porušování autorských práv	34
5.1.	Rozmnožování díla.....	34
5.2.	Bezúplatné rozšiřování, půjčování, sdělování veřejnosti a vystavování díla	35
5.3.	Úplatné rozšiřování, pronájem, sdělování veřejnosti a vystavování díla	36
5.4.	Zničení díla.....	36
5.5.	Pohled na nároky ze strany autora.....	36
6.	Stručné hodnocení současné právní úpravy autorského práva co do konfliktu pro a proti autorským právům	38
IV. ZÁVĚR.....		41
V. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ		43
VI. ANNOTATION		45

I. ÚVOD

Autorská práva jsou v dnešní době velice často zmiňována a diskutována. Na jedné straně je velká snaha nositelů autorských práv, resp. určitých skupin autorských práv nebo práv s právy autorskými spojených, tyto práva celé společnosti, a to na celosvětové úrovni, zdůrazňovat, vysvětlovat a občany i ekonomické organizace v oblasti jejich dodržování různými metodami vychovávat. Na druhé straně je snaha občanů i ekonomických organizací tyto práva různým způsobem obcházet a porušovat. Důvodem je také určitě fakt, že velká část autorských děl je součástí hospodářského života. Autorská díla jsou do značné míry tržním artiklem. Mají nebo mohou mít často podobu informací a mohou být sdělována informačními technologiemi. Výjimkou mohou v této oblasti být např. díla výtvarného umění, jako obrazy nebo sochy, ale i v oblasti výtvarných děl lze převádět do formy datových informací, jak je tomu např. u fotografií. Pro autorská díla mají informační technologie se svojí současnou dokonalostí velké přednosti, ale znamenají pro jejich nositele i značná nebezpečí. Tyto technologie je mohou velice snadno a účinně uchovávat, sdílet, velice rychle a se zanedbatelnými náklady přenášet na velké vzdálenosti a takové dílo může být přístupné po celém světě v zanedbatelném časovém okamžiku. Dostupnost a propracovanost informačních technologií ovšem přináší nositelům autorských práv i společnosti velké nevýhody, pokud jde tedy o díla, která lze těmito technologiemi sdílet. Pokud mají totiž povahu datových informací nebo takovou podobu mohou získat, lze je velice snadno rozmnožovat a to bez ztráty kvality informace. Pokud někdo v minulosti chtěl rozmnožit např. hudební dílo vydané na gramofonové desce, potřeboval buď nákladné vybavení, dostatek odborných znalostí nebo pokud je neměl, byla pořízená kopie výrazně nižší kvality. V současné době, kdy takové hudební dílo je zaznamenáno ve formě binárních dat, je pak z něj vytvořená kopie shodná s originálem, na její pořízení jsou minimální finanční náklady a potřebný čas je zanedbatelný. Myslím, že právě z těchto důvodů v posledních letech roste zájem o problematiku autorských práv.

Existuje řada právních úprav sekulárního práva a to jak na úrovni národního tak mezinárodního práva, která se zabývá duševním vlastnictvím, tedy právy autorskými a průmyslovými. Etické předpoklady i důsledky těchto právních úprav nejsou však běžně zmiňovány a řešeny. V různých oblastech teologických, filozofických nebo právních disciplín je totiž hmotné vlastnictví popsáno, zdůvodněno, popř. právně upraveno poměrně podrobně, to se však nedá plně říci o vlastnictví duševním. Vzhledem k tomu, že v současné době jsou práva autorská ale i průmyslová stále více zmiňována, jak bylo nastíněno výše, je myslím důležité zabývat se studiem specifik duševního vlastnictví i

z etického hlediska. Pojmy a terminologie, které budou používány jsou pojmy obvyklé v sekulárním právu, která tuto oblast v rámci společnosti upravuje. Vytváření nových pojmů by sice čistě teoreticky mohlo pomoci k lepšímu pochopení tématu, ale na druhou stranu by spíše působilo kontraproduktivně, protože by se rozcházel s právní realitou. Přestože se tato práce má z pohledu etiky alespoň ve zcela elementárním pohledu, zabývat jednou oblastí duševního vlastnictví a to právy autorskými, bylo by asi chybou kontakt s právní oblastí zcela ztratit.

Jako přístup k řešení této problematiky jsem zvolil postup jednak srovnávání této části duševního vlastnictví s hmotnými skutečnostmi, a jednak i hledání argumentů proti této analogii. Autorská práva jsou práva nehmotná a mají tak svá určitá specifika. Představují určitý druh majetku nebo vlastnictví, jehož nabývání, držba i pozbývání není zcela srovnatelné s hmotnými věcmi. Mezi hmotným a nehmotným vlastnictvím však existují určité podobnosti, které lze najít, popsat a pro řešení nastíněného tématu využít. Z toho důvodu je i postup této práce v první řadě založen právě na popisu hmotné skutečnosti, srovnání se skutečnostmi nehmotnými v oblasti tématu, tedy autorských práv. Po té jsou hledány argumenty proti tomuto srovnání. V další části jsou pak vyvozeny určité závěry. Mimo to lze u autorských děl diskutovat jejich hodnotu a na autorskou tvorbu je snad možné pohlížet jako na určitý specifický druh práce.

Při diskutování autorských práv je v první řadě nutné se zamyslet nad tím, co takové právo je a jak vzniká? Co je podstatou takového práva, není-li to hmota jako u majetku v běžném slova smyslu? Jakou hodnotu musí nehmotné dílo mít, aby se na něj dalo aplikovat autorské právo. Existují omezení pro autorská práva jako u práv na držení majetku? Jsou podobnosti s majetkem, jejichž zcizení můžeme považovat za krádež nebo loupež?

Poznámka k formálnímu zpracování práce:

Podmínkou formálního zpracování závěrečné práce je rozdělení práce na studijní a autorskou část. Vzhledem k tomu, že k vlastnímu tématu bylo nalezeno velice málo „přímé“ literatury vyžádalo si řešení tématu jiný přístup, kterým bylo časté srovnávání duševního vlastnictví s hmotnými skutečnostmi. Nepodařilo se tedy tyto dvě části ostře oddělit. Do studijní části bylo nezbytné zpracovat i „autorské“ příklady týkající se tématu práce a naopak v části autorské nebylo možné se vyhnout částečnému použití literatury. Striktní dodržení formálního přístupu by bylo na úkor logickému postupu při řešení tématu. Názvy částí „studijní“ a „autorská“ odpovídá tedy globálnímu přístupu řešení tématu, nikoliv řešení jednotlivých podtémat.

II. STUDIJNÍ ČÁST

1. Základní pojmy a terminologie

Pro stanovení základních pojmů v oblasti autorského práva z pohledu této práce se jeví jako vhodné používat sekulárními zákony stanovené pojmy. Nebudou však užívány v jejich plném a vyčerpávajícím právním znění, ale půjde spíše o přiblížení pojmů pro účely této práce a ve smyslu obecnějšího chápání a i vzhledem k tomu, že tato práce se zabývá autorským právem z hlediska etického a nikoliv právního. Vyjde se tedy z aktuálně platných definic především zákona 398/2006 Sb., který obsahuje úplné znění autorského zákona po posledních změnách a obsahuje zapracovanou nadnárodní legislativu Evropského společenství, ale se značnými zjednodušeními pro účely této práce.

1.1. Duševní vlastnictví

Autorské právo je specifický termín patřící do širší skupiny pojmu duševního vlastnictví. Duševním vlastnictvím se rozumí především majetek nehmotné povahy, který je výsledkem procesu lidského myšlení. Lze mezi něj zařadit souhrny více či méně originálních myšlenek, námětů, návodů a řešení, jak měnit či pozměňovat okolní či vnitřní svět člověka. Za duševní vlastnictví však lze považovat jen to, co je jedinečné, neopakovatelné a dostatečně originální. Hodnota duševního vlastnictví závisí zejména na míře jeho následné využitelnosti, přínos pro jedince i společnost a schopnosti vyvolání tvorby dalších produktů hmotného i nehmotného charakteru. Duševní vlastnictví v jeho právně určené podobě lze směřovat, užívat, ale i ochraňovat. Duševní vlastnictví je z právního hlediska ochraňováno jako autorské nebo průmyslové právo¹.

1.1.1. Autorské právo

Autorské právo je pojem, který označuje ochranu nároků jednak umělců a jednak dalších tvůrčích profesí, když nejsou obvykle za umění považována. Jedná se tedy o spisovatele, výtvarníky, hudebníky, filmaře, ale také stavaře, především architektky, dále pak programátory a tvůrce počítačových databází. Autorské právo je má ochránit především před nespravedlivým využíváním jejich tvorby. Autorské právo chrání pouze

¹ Srov. ŠEBELOVÁ Marie: Autorské právo, zákon komentáře, vzory a judikatura, Brno: Computer Press, a.s., 2006, 9-11.

hmataelný nebo spíše ostatními lidmi vnímatelný výsledek tvůrčí činnosti, i když nemusí mít nutně, a také velice často nemá, hmotnou podobu. Naproti tomu nechrání myšlenky, které k takovému výsledku vedou a zrovna tak výstupy, které užitím díla vznikají². To si lze na prvním místě představit u počítačových programů. Mimo to, ale autorské právo nechrání např. veřejné listiny a jejich sbírky, státní symboly a to ani tehdy, kdyby jinak naplňovaly definici autorského díla.

Pramenem autorského práva je na národní úrovni na prvním místě Listina základní práv a svobod čl. 34 odst.1. Na úrovni mezinárodní pak autorské právo vychází z mezinárodních úmluv, Bernské úmluvy z r. 1886, ke které Československo přistoupilo v r. 1921, dále pak Všeobecná úmluva o právu autorském z r. 1952, Římská úmluva z r. 1961, Ženevská úmluva z roku 1961, smlouva Světové organizace duševního vlastnictví z r. 1996, dále pak následuje celá řada směrnic EHS a ES³.

Zajímavé je, že o autorské právo začíná požívat ochrany až v druhé polovině 19. stol., což bude krátce diskutováno v části týkající se historie autorského práva.

1.1.1.1. Autorské dílo

Autorským dílem se rozumí veškerá díla umělecká, jako jsou díla literární, výtvarná, hudební, dramatická, kinematografická, a dále pak díla vědecká. Za autorské dílo se považuje také počítačový program a počítačová databáze. Podmínkou je již výše uvedená vnímatelnost díla a skutečnost, že musí být výsledkem tvůrčí práce autora. Autorským dílem může být ale i např. sborník, encyklopedie nebo výstava, pokud jeho pořadatel do uspořádání vkládá tvůrčí činnost. Takováto díla, mezi které patří i výše uvedené počítačové databáze se pak nazývají autorská díla souborná. Naproti tomu dílem nejsou teorie, grafy, objevy, principy, postupy nebo vzorce. Autorským dílem se ale nerozumí pouze díla definitivně dokončená, ale i jednotlivé fáze tvorby, pokud splňují základní podmínky vnímatelnosti a tvůrčího přístupu⁴. Jde tedy o to, že u autorské tvorby nemohou dvě osoby, i když by měli obdobný nebo stejný cíl, dojít v podstatě ke zcela stejnému výsledku⁵.

² Srov. tamtéž, 30-33

³ Srov. tamtéž, 20-22.

⁴ Srov. Zákon 398/2006 Sb. úplné znění zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 81/2005 Sb., zákonem č. 61/2006 Sb. a zákonem č. 216/2006 Sb., §2.

⁵ Srov. ŠEBELOVÁ: op.cit., 26.

1.1.1.2. Autor a spoluautorství

„Autorem je fyzická osoba, která dílo vytvořila“⁶. Pokud se na tvorbě podílelo více osob jsou spoluautoři⁷.

1.1.1.3. Osobnostní práva autora

Jedná se o taková práva, která jsou nerozlučně spojena s autorem, nejsou tedy převoditelná nebo zpeněžitelná a smrtí autora zanikají. Jde především o právo autora na prohlášení autorství. Dále pak rozhodnutí, zda-li dílo zveřejnit nebo je-li možné do díla provést zásah (tzv. nedotknutelnost díla)⁸.

1.1.1.4. Majetková práva autora

Majetková práva jsou tedy práva, která umožňují autorovi především získat nějaký hmotný prospěch. Jsou sice také nepřevoditelná, ale podléhají dědictví a zanikají ze zákona 70 let po smrti autora. Jedná se o práva, kdy na základě smlouvy dává autor jiné osobě a za definovaných smluvních podmínek možnost dílo různými způsoby zveřejňovat, rozmnožovat, používat, pronajímat nebo půjčovat. Autor tedy strpí nějaký zásah do svých práv anebo poskytuje jiné osobě oprávnění k výkonu svého autorského práva⁹.

1.1.1.5. Práva související s právem autorským

Práva související s právem autorským jsou taková práva, která nemusí mít vlastní tvůrčí prvek, ale nějakým způsobem dílo sdělují. Jedná se tedy o práva výkonného umělce, nakladatele, právo výrobce zvukového a zvukově-obrazového záznamu, právo vysílatele televizního a rozhlasového vysílání a právo výkonného umělce¹⁰.

⁶ Srov. Zákon: op. cit., §5.

⁷ Srov. tamtéž, §8.

⁸ Srov. tamtéž, § 11.

⁹ Srov. tamtéž, § 12, §27.

¹⁰ Srov. tamtéž § 12.

1.1.2. Průmyslové právo

Pro úplnost uvádím i jednoduchou definici práva průmyslového. Průmyslovým právem rozumíme ochranu výsledků technické tvůrčí činnosti (vynálezy a užité vzory), předměty průmyslového výtvarnictví (průmyslové vzory), jakož i práva na označení (ochranné známky a označení původu) a v neposlední řadě také konstrukční schémata polovodičových výrobků (tzv. topografie polovodičových výrobků) a další¹¹.

1.2. Současná právní úprava nakládání s autorskými právy

1.2.1. Prodej práv

Autorské právo v podstatě nelze jakkoliv zpeněžit. U práv osobnostních, které se vážou k osobě autora je vzhledem k jejich nehmotné podobě jejich převod zcela irelevantní. U práv majetkových taková možnost existuje, ale stejně jako z výše uvedeného důvodu, se ani jich autor nemůže vzdát, může pouze poskytnout jiné osobě plnou moc k tomu, aby jej při spravování svých práv zastupovala nebo může dát formou licence povolení např. k užití nebo rozmnožování díla¹².

1.2.2. Licencování práv

Autor může formou licence dát souhlas s užitím díla jiné osobě nebo i neomezenému počtu osob a to za smluvně stanovených podmínek. Licence může být jak úplatná, tak bezúplatná a buď výhradní, tzn. že nabyvatel licence má určité smluvně dané právo, které omezuje autora v dalším poskytování licence nebo nevýhradní, které autora dále k žádnému omezení poskytnout licenci dále neomezuje¹³.

1.2.3. Zánik práv

Osobnostní práva zanikají smrtí autora, nicméně i po smrti je zákonem stanovené právo dílo užit, ale jen tak, aby nebyla snížena jeho hodnota a s označením autora. Majetková

¹¹ Srov. ÚŘAD PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ:

http://isdvapl.upv.cz/servlet/page?_pageid=82,112&_dad=portal30&_schema=PORTAL30 (4.11.2006)

¹² Srov. Zákon: op. cit., § 11-12.

¹³ Srov. tamtéž, § 46-47.

práva nezanikají, ale jsou předmětem dědictví. Jejich trvání je omezeno na 70 let po smrti autora¹⁴.

2. Argumenty pro ochranu autorství

2.1. Hodnota autorského díla

Aby bylo možné uvažovat o jakémkoliv právu na ochranu zprostředkovaném zákonem, musí být zřejmé, že to co má být chráněno, musí mít nějakou definovanou nebo lépe uchopitelnou hodnotu, která zdůvodňuje takovou ochranu, což je zcela elementární požadavek. Rozhodně nemá smysl chránit něco, co v řádu stvoření nemá žádnou hodnotu nebo má jen hodnotu mizivou. Stupeň ochrany zákonem by pak měl být nějakým způsobem úměrný velikosti hodnoty díla a to buď jako dílo umělecké hodnoty nebo u děl neumělecké povahy hodnotou jejich užitečnosti pro dobro společnosti. Jde tedy o to, jak skutečnost požívající ochranu, naplňuje důvody po vzniku pozitivního zákona, tedy jak taková ochrana bude rozumným uspořádáním k obecnému dobru. Je tedy podstatné, aby ochraňovaná skutečnost měla hodnotu pro celou společnost, resp. čím větší je hodnota vzhledem ke společnosti jako celku, tím více by měla být chráněna. Tím ale není vyloučeno, že skutečnosti mající hodnotu především pro jednotlivce jsou vyloučeny z takové ochrany, naopak co prospívá i jednotlivci, je-li to spravedlivé, prospívá tím všem, takže i hodnota pro jednotlivce je tímto principem hodnotou pro celou společnost.¹⁵ Tato hodnota však může mít různou podobu. Takovou hodnotou může být hodnota uměleckého díla, hodnota řemeslné práce, hodnota hmotných věcí atd.

2.1.1. Hodnota umělecké tvorby

Umělecká tvorba má tu základní vlastnost, že její hodnota se neodvíjí od něčeho, co lze snadno změřit, zvážit nebo jednoduše popsat. Základní charakteristikou, kterou umění musí mít, aby byla překonána hranice „pouhého“ řemesla, je fakt, že v uměleckém díle musí být zřejmé znázornění vyšších skutečností. Toto znázornění je pak provedeno pozemským způsobem v nějaké vnímatelné podobě např. výtvarné, hudební, literární apod. Umělci je tedy dána určitá schopnost vnímat věci nadpozemské a ty pak přibližovat

¹⁴ Srov. tamtéž, § 27.

¹⁵ Srov. ROZEHNAL Alois: Soukromé vlastnictví – východisko z nouze, in: Teologické texty 1(1991), 8-11.

druhým přístupnou formou. Umělecké dílo ale nemusí být dílo s náboženskou tematikou a obráceně, to co má nějakou náboženskou tematiku a i splňuje např. požadavky určité tvůrčí schopnosti, nemusí nutně být uměním, může to být dobré nebo dokonce i špatné řemeslo. Umělec nemusí zobrazovat náboženskou tematiku, ale v umění musí být právě ta nedokazatelná transcendence, která oslovuje velkou část pozorovatelů, posluchačů nebo čtenářů. Tak je alespoň chápáno umění v náboženském světle. Tedy má s náboženskými skutečностями společné prvky. Hovoříme-li v teologii o analogické mluvě, která oním trojím způsobem via affirmationis, via negationis a via eminentiae mluví o Bohu, můžeme jistě říci, že opravdové umění musí mít schopnost odkazovat podobným analogickým způsobem. Právě tím se umění, alespoň v křesťanském chápání, liší od řemesla¹⁶.

Umění musí mít i určité prvky, které byly vyjádřeny ve scholastické teologii principem „Ens et verum et bonum et pulchrum coartuntur“. Důležité je, že umění dosahuje své hodnoty právě tehdy, když platí i tato zásada. Umění aby uměním bylo, musí být pravdivé, dobré a krásné. Tyto pojmy splývají a jsou v dokonalosti totožné. To co je opravdu krásné, nemá-li to být pouhým líbivým kýčem, ale má ukazovat na vyšší skutečnosti, musí jednoznačně být pravdivé, tedy pravdivě ukazovat na tyto skutečnosti. K jádru bytí patří ale i pojem dobra, tedy to, co je pravdivé je současně i dobré. Dá se říci, že v pojmech pravdy, dobra a krásy se ukazuje trojiční struktura, která z Trojice proniká celé bytí¹⁷.

Z výše řečeného vyplývá, že to co není dobré, pravdivé a krásné, tedy nemůže také být uměním. Proto např. neúcta vůči Bohu a jeho stvořitelskému dílu, která může mít různou podobu, příkladem může být třeba pornografie, nespĺňuje požadavky krásy, dobra a pravdivosti a tedy nemůže být uměním¹⁸. Zrovna tak pouhá estetika nemusí být uměním, dokonce může umění odporovat. Jako příklad může být uvedena literární práce Urse Allemana uveřejněná na literární soutěži v Klagenfurtu v Rakousku v r. 1991. Alleman v jednom ze svých textů líčí obscénní scény sexuálního zneužívání dětí. Tento jeho text byl sice některými kritiky odmítnut pro perverznost, ale jinými naopak vyzdvihován jako literárně velice cenný. Nebyl totiž hodnocen jeho vnitřní obsah, ale pouze literární kvalita, čtivost, formulační schopnosti autora atd. Estetika při takovém hodnocení stojí mimo hranice dobra a zla, pravdy a lži. Takto pojaté umění pak má autonomní zákony nerespektující dobro a pravdu, ale jen estetično¹⁹. V pohledu křesťanského postoje však

¹⁶ Srov. LESER Norbert: Umění a pravda. Ontologická hodnota umělecké tvorby, in: Teologické texty 4 (1995) 120-121.

¹⁷ Srov. tamtéž, 120-121.

¹⁸ Srov. tamtéž, 120-121.

¹⁹ Srov. KUSCHEL Karl-Josef: K etické odpovědnosti umění, in: Teologické texty 6 (1994), 195-198.

uměním není a tedy z úhlu pohledu autorských práv, jak bude ještě podrobněji pojednáno níže, nemůže tedy ani rozumně požívat ochrany pozitivního zákona.

2.1.2. Hodnota autorství nespádající pod pojem umění

Jak je řečeno výše, umění musí mít schopnost přesahovat běžný lidský projev a vnímání. U autorství, ve smyslu právních definic i obecného chápání, však jde o originální tvořivou lidskou činnost s vnímatelným výsledkem bez ohledu na to, zda-li jde o umění či nikoliv²⁰. K tomu je třeba uznat, že kritéria umění uvedená v předchozí kapitole by bylo asi jen těžko možné převést na řeč paragrafů zákona. K posouzení a odůvodnění důležitosti ochrany autorství takových „neuměleckých“ tvůrčích projevů je tedy nutné použít jiné měřítko než je tomu u umění. Základním měřítkem zde tedy nebude hodnota umělecká, ale spíše je nutné se zaměřit na užitečnost takového díla pro dobro celé společnosti. Jde tedy o to, že tento typ autorského díla má právě takovou hodnotu, jakou má hodnotu užitnou. Důvody dobra a prospěšnosti neleží v transcendenci, jak je tomu u umění, ale v hospodářském rozvoji společnosti.

Do této oblasti autorské tvorby patří zejména počítačové programy a databáze. Jejich prospěšnost je dána, obdobně jako u hmotných produktů lidského snažení, jejich schopností přispívat k rozvoji lidské společnosti v hospodářské oblasti.

2.2. Autorské právo jako druh vlastnictví

Abychom vůbec mohli uvažovat o autorských právech, které v mnohém mají povahu vlastnictví je nezbytné stanovit povahu vlastnictví zcela obecně. Jde tedy o to, zda-li je vlastnictví v Božím řádu věcí pevně a trvale danou a Bohem chtěnou.

2.2.1. Hmotný majetek a vlastnictví

Vlastnictví všeho stvoření náleží Bohu, jak upozorňuje Žalm 24,1 „Hospodinova je země se vším co je na ní, svět i ti, kdo na něm sídlí“. To vyplývá implicitně i z prvního

²⁰ Srov. ŠEBELOVÁ: op.cit., 26.

verše Písma „Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi“²¹. Otázkou tedy je, zda-li vůbec nebo do jaké míry je člověku přirozené držet majetek, jaká jsou omezení vlastnictví, má-li na něj člověk právo a jakým způsobem ho může nabývat, držet popř. pozbývat. Jaké jsou případně hranice vlastnění věcí.

Sv. Tomáš vyvozuje závěr, že člověku je dovoleno opatřit a spravovat věci jako vlastní, protože člověk lépe pečuje o věci, které jsou svěřeny přímo jemu než společně všem. To je lepší i pro společnost, snaží-li se člověk opatřit si věci svým přičiněním a navíc při společném vlastnictví podle něj častěji vznikají sváry²².

Že vlastnictví je postaveno i pod ochranu Zákona, může být vyvozeno i z dvanácti kleteb Deuteronomia, kde stojí „Bud' proklet, kdo posouvá mezník svého bližního“²³. Mojžíšský zákon však také stanoví v ustanoveních péče o majetek, že izraelité mají právo paběrkovat na polích každý sedmý rok a ustanovuje především tzv. milostivé léto, což byla doba, ve které se měl majetek vrátit původními majiteli²⁴. Vlastnictví je dokonce postaveno pod ochranu Zákona v Dekalogu, v jeho 7. a 10. slově. Dále pak ochraňuje vlastnictví slabých tj. cizinců, vdov a dětí²⁵.

Nový zákon vlastnictví bere jako dané. Majetek je často součástí Ježíšových podobenství a i apoštol Pavel vybízí Soluňské, aby se postarali o své hospodářské postavení^{26,27}. Naproti tomu však Nový zákon také ukazuje nebezpečí, která s vlastnictvím souvisí, tehdy pokud vlastnictví ohrožuje spásu lidí. Tak např. při Ježíšově setkání s bohatým mladíkem²⁸ nebo v řeči o majetku²⁹. V zásadě však majetek neodsuzuje, i když nezasahuje do právních sporů³⁰ ani daní³¹. Nepřináší tedy v oblasti vlastnictví žádnou revoluci, která by obracela tehdy platný právní pořádek, přestože první křesťanské obce měly mnohé společné. Dát veškerý svůj majetek však zřejmě nebylo povinné jak, vyplývá z příběhu o Ananiášovi a Safíře³².

²¹ Srov. AQUINATIS Thomas: Summa theologiae, II-II q.66 a.1 arg.1-3, <http://krystal.op.cz/sth/sth.php> (10.2.2007).

²² Srov. tamtéž, II-II q.66 a.2

²³ Dt 27,17

²⁴ Srov. SKOBLÍK Jiří: Konkrétní morálka 2, http://ktf.cuni.cz/~skoblik/km_puvodni/km_puvodni.htm (20.12.2004), 49-51.

²⁵ Srov. ROZEHNAL Alois: op. cit., 8-11.

²⁶ Srov. 1 Te 4,11

²⁷ Srov. ROZEHNAL: op. cit., 8-11

²⁸ Srov. Mt 19,21

²⁹ Srov. Mt 19,24

³⁰ Srov. L 12,14

³¹ Srov. L 20,21nn

³² Srov. Sk 5,4

Majetek má své určité funkce, které nelze jednoduše přehlédnout. Tyto funkce pak plní ve všech kulturách i napříč náboženstvími. Symbolizuje člověku stálost a jistoty do budoucna, tedy zachování života. Ukazuje také na jeho postavení ve společnosti. Majetek patří i k dobré realizaci lidského života³³.

Podstatný pohled na majetek a jeho opatřování je popsán i v sociálním učení církve. Majetek si totiž člověk opatřuje svou prací. Církev vidí v majetku pro člověka záruku, kterou si na rozdíl od ostatních tvorů člověk buduje zajištění svého života, a jde vlastně o mzdu, která je transformována do jiné podoby³⁴. Církev tedy nechápe vlastnictví jako protiklad práce³⁵, ale hájí právo na majetek, který zajišťuje klid a pořádek v rodinném životě, pomáhá vykonávání úkolů v každé oblasti života a tím znamená i přínos k budování světa. Naopak s rozšiřováním vlastnictví osobního roste i blahobyt státu, který pak může plnit vůči svým obyvatelům různé důležité sociální funkce³⁶.

Z výše řečeného je tedy možno učinit závěr, že vlastnictví a spravedlivé nabývání majetku je nejen mravné, ale i potřebné pro klidný, harmonický život i rozvoj člověka, spočívající v jeho zajištění do budoucna pro případ nečekané nouze, v schopnosti postarat se o ty, kteří jsou do jeho péče svěřeni; je důležitý pro celkovou realizaci lidského života.

2.2.2. Rozdíly a paralely mezi majetkem hmotným a nehmotným duševním vlastnictvím

Jak tedy souvisí hmotný majetek s duševním vlastnictvím. Výše bylo řečeno, že skutečným vlastníkem stvoření je Bůh. Člověk pouze participuje na Božím vlastnictví celého stvoření a to tak, že je Bohem povolán, aby jej spravoval a rozmnožoval. Vlastnictví je člověku Bohem propůjčeno, není neomezeným pánem stvořených věcí. Při pohledu na duševní vlastnictví související s uměleckou tvorbou je třeba konstatovat, že autor je schopen dílo vytvořit na základě talentu. Tedy takové dílo, které bude na základě definice umění mít schopnost transcendence. Tuto schopnost, tedy talent, musí umělec různými cvičeními rozvíjet, ale talent je hodnota, kterou člověk buď v určité míře má nebo nemá. Talent není možné koupit, ani vůlí nabyt, lze ho pouze rozvíjet.

³³ Srov. SKOBLÍK: op. cit., 54-55.

³⁴ Srov. LEV XIII.: Encyklika Rerum novarum, čl.4-5, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 27-28

³⁵ Srov. JAN PAVEL II.: Encyklika Laborem exercens, čl.14, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 326

³⁶ Srov. JAN XXIII.: Encyklika Mater et magistra, čl.104-121, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 141-145.

Jako příklad pro další úvahu je možné vzít podobenství o hřivnách³⁷. Majitel odcestuje a rozdělí majetek ke správě svým služebníkům. Služebníci tedy nemají neomezené právo k majetku svého pána. Nemohou s ním volně disponovat. Na začátku ho mají jen tolik, kolik ho dostali. Po návratu pána pak skládají účty svého správce. Pochválen však není ten služebník, který majetek pouze uchoval, ten je označen jako neužitečný, ale naopak ten, který ho rozmnožil. Správce se tedy v tomto podobenství má k svěřenému vlastně chovat tak, jako by to, co mu je svěřeno, bylo bezvýhradně jeho vlastnictví. Zdá se, že toto podobenství by bylo možné aplikovat právě na otázky talentu i autorství. Talent, jako něco co člověk dostává v určité míře, kterou nemůže ovlivnit, ale kterou může svou péčí rozmnožit. Talent, jako něco co má spravovat, ale co není „jeho“, talent nelze prodat.

Takovou úvahou je snad možné ukázat, že talent a z něho vznikající umělecká tvorba je také vlastnictvím.

Paralela mezi hmotným vlastnictvím a duševním byla ukázána na příkladu umění, kde je možné uvažovat o talentu. Jak je to, ale s autorským dílem obecně, tedy i s takovým, které nemá charakter umění? V podstatě stejně. Otázka talentu jako hřivny sice není tak zřetelná, ale přeci i jiné schopnosti než umělecké dostává člověk tak trochu nezaslouženě a má je rozvíjet, přestože schopnost být „neuměleckým“ autorem je dána více ochotou člověka zvládnout určitý obor lidského osobním přičiněním. Základní moment rozmnožování hřiven však zůstává.

2.2.3. Rozdíly mezi osobnostními a majetkovými autorskými právy

Velmi podstatné pro současné chápání autorského práva je rozdělení práv na práva osobnostní a majetková. Základním rozdílem z hlediska majetkového je ten, že osobnostní práva jsou především morálními nároky autora k jeho dílu, zatímco práva majetková souvisí především s hospodářským využitím díla. Zákon tak rozděluje autorské dílo na dvě podstaty, osobnostní právo, představuje tu část díla nebo autorské tvorby, která souvisí s osobou autora tak, že jeho dílo je částí jeho osoby, tento přístup nacházíme už „Commentaries“³⁸ z doby „Battle of the Books“ v 18. stol. v Anglii. Z tohoto pojetí

³⁷ Srov. L 19,11-27

³⁸ Srov. ALFINO Mark: Intellectual Property and Copyright Ethics, <http://guweb2.gonzaga.edu/faculty/alfino/dossier/Papers/COPYRIGH.htm>, (12.9.2006).

vychází právo na osobování autorství, právo zveřejňovat dílo, právo na kontrolu nad zasahováním do díla jinými lidmi. Majetkové právo je naopak ta část díla, kterou lze převést na hospodářský prospěch. Tedy ta část, která je spojována s vlastnictvím díla jako produktu obživy.

2.3. Práce a spravedlivá odměna za práci

2.3.1. Práce a odměna v obecném pohledu

Práce je jednou ze základních činností člověka. I když není přímo součástí Dekalogu, lze ji z něho snadno odvodit, vždyť sobota je dnem, kdy je povinnost odpočinout od práce, takže práce je náplní zbylých 6 dní. Především sapienciální knihy mluví o její potřebnosti a práci vyzdvihují³⁹. Práce rozvíjí Boží stvořitelské dílo a tím je plněna Boží vůle, vždyť i zde člověk napodobuje Boha v jeho díle⁴⁰. Práce je součástí lidské přirozenosti, je důležitá pro zachování života i důstojnosti. Tak o tom mluví např. sv. Pavel, kdy nařizuje pracovat pro obživu⁴¹. Naopak povalečství a lenošství je Písmem jednoznačně odmítáno⁴². Práce, přestože je poznamenána hříchem⁴³, není v žádném případě jeho důsledkem, ale možná jeho připomenutím.

Ježíš Kristus užívá obrazů o práci velice často v podobenstvích např. o vinařích nebo rozsévači. A i když evangelium nedává přímé příkazy k práci, např. při rozmnožení chlebů⁴⁴ sděluje učedníkům, že mimořádný zázrak je spíše výjimkou a ne způsobem nového života. K práci nepřímě, ale zcela zřetelně vybízí v podobenství o hřivnách^{45,46}. Písmo jako celek tedy hodnotí práci na vysoké úrovni.

Práce co do smyslu má jednak charakter objektivní a jednak subjektivní. Objektivní smysl spočívá v tom, co je učiněno, subjektivní je pak ten, kdo pracuje⁴⁷.

³⁹ Srov. Sir 38,34; 7,15.

⁴⁰ Srov. Gn 1.

⁴¹ Srov. 2 Te 3,10.

⁴² Srov. Př 13,4; 26,14.

⁴³ Srov. Gn 3,19.

⁴⁴ Srov. J 6,26.

⁴⁵ Srov. Mt 25,14-30.

⁴⁶ Srov. De SURGY Paul, GUILLET Jacques: Práce, in: Slovník biblické teologie, Paris Les Editions du Cerf 5. vyd. 1981, 366-368.

⁴⁷ Srov. JAN PAVEL II.: op. cit., čl.5-6.

V dnešní průmyslové době je otázka po objektivním i subjektivním smyslu práce velice na místě. V mnoha odvětvích průmyslu dnes vlastně již nepracuje člověk tak, jak tomu bylo dříve. Za člověka pracuje stroj, který něco vytváří. A člověk zde stojí jako ten, který ho pouze obsluhuje, udržuje a kontroluje. K tomu často není potřeba tvůrčí přístup, ale jen mechanické zvládnutí několika úkonů, které mohou být bez jakékoliv vnitřní síly. Technika se pak může postavit v takovémto úhlu pohledu proti člověku. Člověk pak může snadno ztratit uspokojení, které mu práce přináší. Nelze ani opominout fakt, že takový vývoj přinášel a neustále přináší rizika nezaměstnanosti. Primární hodnota práce však nespočívá ve vytváření plodů práce, ale v realizaci člověka, tedy v subjektu práce. Hodnota práce je shledávána právě v subjektu práce nikoliv v její objektivní stránce. Hodnota práce se neodvíjí od vzniklých plodů, resp. od jejich hodnoty. Tím se chce říci, že co do hodnoty nebo důstojnosti práce nezáleží tak zcela na potřebnosti a všeobecné užitečnosti plodu práce, který byl vytvořen. Nelze např. hodnotit práci manuální jako méně cenou oproti práci intelektuální, vždyť i Kristus byl tesařem. Hodnota práce tedy nespočívá primárně v jejím objektu, ten totiž lze co do potřebnosti nebo užitečnosti hierarchizovat, ale to, co dává práci její důstojnost a mravní sílu, je člověk, subjekt práce. Člověk má tedy primát před plodem práce. Člověk je základem hodnoty práce a vždy jejím cílem, kterým je tedy lidská realizace⁴⁸. Nepodstatný není ale ani fakt provázanosti vlastnictví a práce. Vždyť prací se realizuje vlastnictví. Vlastnictví je primárním produktem práce, nikoliv jejím protikladem⁴⁹.

2.3.2. Autorská tvorba jako druh práce

Otázkou je, zda-li umělecká tvorba jako i jakákoliv jiná tvůrčí činnost, která neprodukuje hmotné statky, odpovídá definici práce, jestli splňuje základní kritéria, abychom mohli o práci mluvit. Z pohledu učení Církve je tou zásadní hodnotou při práci osoba a z toho je potřeba v dalším uvažování vyjít.

Umělecká tvorba právě velice dobře splňuje definiční požadavky na práci kladené. Právě u ní jsou ve vysoké míře splněny požadavky po realizaci člověka. Subjektivní smysl práce je zde silně zastoupen. Určitou otázkou může být, zda a do jaké míry je naplněn objektivní smysl práce. Není smyslem konat něco bez vnitřního důvodu a to v objektivní rovině. Práce nemá úkol pouze člověka zabavit, byť by se při ní realizoval, ale i vytvářet

⁴⁸ Srov. tamtéž., čl.5-6..

⁴⁹ Srov. tamtéž., čl.5-6.

hodnoty. Kdy práce má objektivní smysl, tedy kdy vzniká hodnota, může být ukázáno na konkrétních příkladech literární činnosti autora.

2.3.2.1.Literární dílo umělecké povahy

Jako příklad můžeme vzít například spis sv. Jana od Kříže „Duchovní píseň“. Máme-li takové literární dílo zhodnotit z hlediska pohledu autorského díla jako práce je potřeba zjistit, zda-li takové dílo naplňuje smysl práce. Autorovi v tomto případě byla dána schopnost sdělovat nadpozemské věci lidským jazykem⁵⁰ a asi není problém takové dílo označit jako umělecké. Co se týče subjektivního smyslu práce, jak bylo ukázáno výše, jsou také splněny požadavky po realizace člověka. Jde tedy o to, jak přiřknout takové činnosti autora objektivní smysl práce. U takového nebo podobného díla myslím spočívá ve schopnosti vést ostatní k dobru. U každé práce je objektivním smyslem hodnota toho co se vykonává, ale to nutně nemusí být jen věci hmotné povahy. Má-li práce tento objektivní smysl, mít musí být produkt práce zaměřen k dobrému a nezávisí, jestli bude nebo nebude mít hmotnou podobu. Jestliže tedy takový umělecký projev vede člověka k dobru a v tomto případě přímo k Bohu, nejvyššímu Dobru, je dáno zdůvodnění objektivního smyslu práce, kterou jeho autor naplňuje.

2.3.2.2.Literární dílo vědecké, „neumělecké“ povahy – článek v odborném časopise

Uvažujme situaci autora, odborníka v oblasti stavebnictví, který napsal článek o nebezpečích souvisejících s použitím určité stavební technologie. Ve svém článku popisuje konkrétní stavební technologii a varuje čtenáře, kterým je také člověk působící v daném oboru, před špatným použitím technologie, před porušením technologické kázně apod. a na příkladech z praxe uvádí konkrétně vzniklé škody.

Z výše uvedeného příkladu je jasné, že takový text, přestože může mít i literární hodnotu, určitě nebude textem uměleckým, nebude tedy mít transcendentní prvky v posledku směřujícím a ukazujícím na Boha. Jeho hodnota bude spočívat ve zcela jiné oblasti. Takový text bude mít schopnost varovat např. stavitele před nástrahami určité stavební technologie a tím eliminovat a zmenšovat škody, které podle povahy věci mohou mít charakter finanční, nebo mohou mít své důsledky daleko hlubší, např. v bezpečnosti

⁵⁰ Srov. LESER Norbert: op.cit., 120-121.

práce. Z hlediska celospolečenského dobra pak hodnota takového tvůrčího výkonu autora článku, byť ne primárně, ale v důsledku spočívá, ve snižování ztrát vlastně celé společnosti (poučený stavitel, který nedělá chyby, bude mít lepší renomé, tím méně reklamací, více zákazníků, vyšší zisk, z toho důvodu odvede i vyšší daně, jeho zaměstnanci budou spokojenější atd.).

Autor takového článku by měl požívat i ochrany nedotknutelnosti jeho díla. Vždyť pokud by bez jeho souhlasu např. redaktor provádějící pouze jazykovou korekturu do článku neodborně zasáhl, dokonce i s dobrým úmyslem, mohl by způsobit logickou změnu v myšlenkovém postupu autora a čtenář by nabádání autora mohl pochopit v opačném smyslu a odborná hodnota článku by přišla v niveč. Porušení osobnostních práv autora by naopak mohlo znamenat škodu u stavitele.

Autor článku potřeboval na zpracování článku určitý čas. Investoval čas na výběr, čtení a pořádání odborné literatury, utříd'oval zkušenosti ze své odborné praxe, vytvořil vlastní text článku. Jeho autorská činnost jednoznačně odpovídá definicím lidské práce. Za tuto práci pak jednoznačně náleží odměna, např. ve formě autorského honoráře, která by měla odpovídat množství vykonané práce v intencích popsanych v kapitole 3.3.

Na příkladu je ukázáno, že autorské dílo z pohledu práce může mít veliký objektivní smysl. Pro definici práce zde nechybí ani smysl subjektivní, který spočívá v realizaci autora.

2.3.2.3.Literární dílo pseudoumělecké

Vraťme se k textu Urse Allemanda, o němž už byla řeč v kapitole 3.1.1. Takovýto nebo podobný text neukazuje na vyšší skutečnosti, na Boha, nevede čtenáře k dobru. Naopak může podporovat zlo, autor mluví o sexuálním zneužívání dětí a rozvíjí sexuální fantazii čtenáře v oblasti, která u něj může vést k např. zatemňování hlasu svědomí nebo dokonce být impulzem pro přímé páchání zla, přestože k tomu text přímo nevybízí. Text tedy nemá při definování umění jako bonum, verum, pulchrum žádnou uměleckou hodnotu.

Pokusíme-li se najít hodnotu nikoliv uměleckou a dobro ve smyslu, jak o něm bylo uvažováno v příkladu odborného článku v předchozí kapitole, stěží najdeme jakékoliv odůvodnění pro obecné dobro společnosti.

Text je sice autorovým tvůrčím počinem, ale určitě nespĺňuje definici práce ve smyslu sociálního učení církve. Taková práce totiž nemá žádnou objektivní hodnotu, jak je ukázáno výše, a i subjektivní hodnota je díky rozporu s dobrem diskutabilní. Těžko by za takovou „práci“ tedy mohla být požadována spravedlivá odměna.

V tomto konkrétním případě je ukázáno, jak určité dílo vlastně nemá hodnotu, která by z etického hlediska volala po ochraně pozitivním zákonem⁵¹.

2.4. Postavení autora a ostatních nositelů práv souvisejících s právem autorským v hospodářském řádu

Uvažuje-li se o autorských právech a jejich porušování v rámci současné společnosti, je třeba si uvědomit, že se nejedná jenom pouze o záležitosti morálního ocenění autorského projevu. V mnoha případech, i když samozřejmě ne zcela vždy, se jedná také o skutečnosti související s penězi vyjádřitelnou hodnotou díla. Z toho důvodu je zcela nezbytné zkoumat, zda-li a jak se autorské dílo chová v hospodářství. Nyní tedy nejde o to stanovit hodnotu uměleckou, ale hodnotu směnou. Autorská práva, tak jak jsou vyjádřena v autorském zákoně, také spíše ochraňují díla z tohoto úhlu pohledu, přestože obsahují i morální ochranu autorství. Některá práva, zde je na prvním místě možno uvést počítačové programy a databáze, které jsou autorským zákonem také ochraňována, s uměním prakticky nesouvisí.

2.4.1.1. Hodnota a cena v obecném pohledu

Autorské dílo může být vyjádřeno cenou. V podstatě se to týká nejen věcí hmotných, ale i nehmotných produktů lidského snažení obecně. Země je dána člověku, aby nad ní panoval, k jeho dobru. To se týká celého stvoření, tedy řádu přírody i věcí, které člověk dobývá ze země prací svých rukou. Řád přírody má tedy charakter antropocentrický. Každá věc má tedy svou hodnotu, která je chápána jako způsob fyzicko-ekonomického bytí. Přičemž to fyzické je sice běžně chápáno jako hmotné, ale i umělecké nebo řemeslné dílo sem patří i v případě, že je lidmi vnímatelné a nemusí mít nutně hmotnou podobu.

⁵¹ Pozn.: Z hlediska platného autorského zákona ale autorským dílem je!

Cena je pak vyjádřením této hodnoty. Aby byla spravedlivá, měla vypovídat o tom, jakou objektivní hodnotu má dílo⁵².

2.4.1.2. Hodnota a cena v hospodářství

V tržním hospodářství se cena tvoří především nabídkou a poptávkou, přičemž obecně ten, kdo prodává, sem je nutné počítat výrobce i obchodníky atd., se snaží minimalizovat své náklady spojené s pořízením a zprostředkováním prodeje a maximalizovat svůj zisk⁵³.

2.4.2. Konkurence a monopolní postavení obecně

Aby bylo možné posoudit jak stojí postavení autora v hospodářském systému a do jaké míry je možné jeho práva ochraňovat, je nezbytné si uvědomit, jaké jsou modely fungování konkurence v tržním hospodářství. V zásadě existují tři modely. Jedná se v první řadě o monopolní postavení prodávajícího subjektu, oligopolní postavení subjektu v kartelu a ryze tržní postavení, tzv. dokonalá konkurence. Přestože se tyto modely mohou různě prolínat a nabývat celé řady odstínů, pro úvahy o postavení nositele autorského práva ve společnosti bude stačit ukázat tyto modely v čisté podobě, i když se v takové podobě prakticky nevyskytují. Dokonalá konkurence není sice nijak právně omezována, ale i ta se vyskytuje velice zřídka.

Postavení v dokonalé konkurenci je takové, kdy existuje na trhu velké množství ekonomických subjektů, které jsou co do množství a druhu své produkce velice podobní. Tyto subjekty jsou relativně malé a nejsou schopny manipulací s rozsahem své nabídky ovlivňovat cenu. Cenu tedy netvoří, vytváří ji trh a ekonomický subjekt je nucen ji akceptovat jako danou⁵⁴.

U postavení monopolního subjektu existuje jen jeden subjekt a jeden produkt, který nemá blízkou náhražku. Spotřebitel, který chce produkt koupit, musí jej koupit, ať už přímo nebo nepřímo, jenom a pouze od monopolního subjektu. Monopolní subjekt má,

⁵² Srov. ROZEHNAL Alois, VYKOPAL Adolf: Hodnota a cena práce, in: Teologické texty 1(1991), 6-8.

⁵³ Srov. PICHANIČOVÁ Ludmila, PAČESOVÁ Hana: Ekonomie I. Mikroekonomie, Praha: Vydavatelství VŠCHT, 1999, 14-17.

⁵⁴ Srov. tamtéž, 75.

pokud není státem regulován, podstatě úplnou kontrolu nad cenou a vyrobeným množstvím. V dané komoditě pak monopol kontroluje celý trh⁵⁵.

Oligopolní subjekty zapojené v kartelu jsou takové, které pomocí dohody mezi sebou jsou schopny udržovat, resp. kontrolovat cenu na trhu, výši produkce. Často si také rozdělují trh územně nebo dle skupin spotřebitelů. Jedná se tedy vždy pouze o několik subjektů s podobnými nebo stejnými produkty s rozhodujícím postavením na trhu⁵⁶.

2.4.3. Srovnání konkurence a monopolního postavení s postavením nositele autorských práv a práv s autorským právem spojených

Autorské dílo velice často reálně existuje v hospodářství jako součást trhu. Může tedy a to nejen teoreticky fungovat v konkurenci a monopolu. V případě konkurence právě tehdy, když bude řešit určitý problém, byť originálním způsobem, ale přesto s výsledkem, ke kterému mohou dojít i jiní autoři. příkladem nebudou umělecká díla, ale např., počítačové programy nebo databáze nebo to mohou být jiná vědecká díla. Naopak díla umělecká, a zvláště jsou-li podpořena masivní reklamou se dostávají do pozice monopolní. Protože ten, kdo je chce užívat musí akceptovat v podstatě monopolní cenu. To se týká často uměleckých děl literárních, hudebních a audiovizuálních.

2.4.4. Investice do vzniku a šíření autorského díla a spravedlivá odměna

Pro stanovení spravedlivé ceny je však nutné vyjít nikoliv z nějakého ekonomického modelu, ale jak bylo řečeno výše, spíše od podstaty věci. Jde o to, jaká je přirozená a objektivní hodnota a to v rámci celého stvoření. Cena vyjádřená tržně do určité míry odráží subjektivní užitnou hodnotu, ale to nelze brát jako kritérium hlavní. Jednak proto, že užitečnost je určitá pro konkrétního člověka, tzn. užitečnost je sice skutečnost, která odráží výši tržní ceny, ale pramálo vypovídá o vlastní hodnotě. Naplňuje pouze jeden vztah a to člověka k věci. Při stanovení hodnoty je však důležitý vztah mezi věcmi navzájem a to ve vztahu k člověku, resp. celému stvoření⁵⁷.

⁵⁵ Srov. tamtéž, 87-90.

⁵⁶ Srov. tamtéž, 87-90.

⁵⁷ Srov. ROZEHNAL Alois, VYKOPAL Adolf: op. cit., 6-8.

2.5. Shrnutí

Bylo ukázáno, že hodnota stvořených věcí, vlastnictví, lidská práce i spravedlivý hospodářský řád v obecném pohledu zasluhují ochranu pozitivního zákona. Dále bylo ukázáno, že autorské dílo, autorství a autor vytváří hodnoty, mají charakter vlastnictví, jsou lidskou prací a projevují se v hospodářském řádu. Z toho plyne základní závěr: nárok na ochranu pozitivním zákonem mají jak autorské dílo i autor, ale také i uživatel díla, byla-li řeč o fungování díla v oblasti trhu. Zůstává však otázkou do jaké míry má kdo na jakou ochranu nárok.

3. Argumenty pro omezení autorských práv

3.1. Historie autorského práva

Uvažujeme-li o porušování autorských práv, je nutné položit otázky po tom co je a co není porušením autorského práva. Je potřeba uvážit, zda-li např. zobrazení textu na počítači je pořízením jeho kopie. Je datová kopie souboru, v kterém je text uložen stejná jako pořízení skutečného papírového výtisku. Lze u vytvoření „nelegální“ datové kopie uvažovat jako o krádeži, má tedy vůbec charakter krádeže, jak jsou porušena majetková práva? Jak je to s využitím autorských děl v rámci vyučovacího procesu ve škole. Může vůbec být ochraňováno autorské dílo, má-li jeho studium přispět k výukovým cílům nebo rozvoji kultury?

V souvislosti s těmito otázkami je nezbytné se zamyslet, jak je to s jejich vznikem a historickým kontextem. Je totiž velice důležité vědět, při jejich zdůvodnění a při hodnocení jejich porušování, kde vlastně leží jejich kořeny. Samozřejmě, že historické determinanty nelze přehlédnout. Bohužel historií je do jisté míry determinován současný politický i společenský pohled na otázky kolem autorských práv. A v posledku bez ohledu na to, jestli byly nebo nebyly v historii tyto práva zaváděny, propagovány i vymáhány opravdu spravedlivě k dobru celé společnosti a nebo šlo o politická rozhodnutí zajímavá pouze pro určitou část společnosti. Proto je potřeba hledat i hranice těchto práv a historická analýza k tomu může přispět. Jestliže v předchozí části byla snaha ukázat, že pojem autorství a autorská práva nějak zapadají do světa a existují důvody po jejich ochraně je nutné na druhou stranu hledat i jejich omezení a řekněme argumenty proti těmto právům, aby v konečné fázi při hodnocení porušování práv nebyl viděn a analyzován pouze platný autorský zákon, to by bylo zcela nedostačující, ale bylo na tato práva pohlíženo v celém

jejich kontextu. Bylo by chybou vzít politicky vytvořenou zákonnou normu (dnešní autorský zákon) a tu se zpětně snažit odůvodnit etickými a filozofickými argumenty. Správný postup při tvorbě psané právní normy, by přece měl být přesně obrácený. V první řadě jde o to, jak je to s danou skutečností v přirozeném řádu věcí, s přihlédnutím k stavu společnosti a posouzení ve světle spravedlnosti a k obecnému dobru a teprve po té stanovení psané právní normy s vyloučením jednostranného zájmu lobbyistických a politických skupin ve společnosti.

Ve starověku nebylo rozhodně autorství chápáno v dnešním slova smyslu. Velice zajímavá je zmínka v Platónově Ústavě⁵⁸, když se hovoří o spravedlnosti a vládě. Je zde nastíněna Sokratova teze, že žádné umění nehledí na svůj prospěch, a ta je v dialogu diskutována. Nejde o duševní vlastnictví, diskutované téma se týká spravedlnosti, ale lze z něj snad zachytit náznak tehdejšího chápání. Přestože zde pod pojmem umění není míněno umění ani duševní vlastnictví přesně v dnešním slova smyslu, pojem je mnohem širší, je zde nastíněna otázka souvislosti mimo jiné i duševní práce a mzdy za ní. K duševní práci přistupuje odměna, kterou se dostává tomu, kdo ji vykonal prospěch, ale ukazuje, že taková činnost je prospěšná celé společnosti a vlastně prospěch příjemce takové činnosti je nad prospěchem jejího tvůrce. Lze snad vyvodit, že tvůrce, v Ústavě nazývaný odborníkem je „povinen“ vykonávat to, co umí ve prospěch společnosti, ale má za to nárok na mzdu.

Dalším historickým pohledem může být autorství v Písmu sv. Podepsal-li autor dílo jménem svého učitele, nebyl to projev falzifikace, ale určitého ztotožnění se s jeho myšlenkami a přihlášení se k jeho odkazu. Tak to může být např. v pastorálních epištolách, kde biblisté předkládají důkazy o tom, že autorem byl spíše Pavlův žák, než sám apoštol⁵⁹. Zrovna tak zásah do hotového díla a jeho doplnění nebylo nahlíženo negativně. Z pohledu autorského práva je i zajímavé, že lidské autory knih Starého zákona neznáme vůbec s výjimkou knihy Sírachovec. Jedno z možných vysvětlení může být, že to prostě nebylo nahlíženo jako důležité. Samozřejmě, že z takové jednoduché úvahy nelze vyvodit definitivní závěry, ale určitě lze tvrdit, že o existenci autorských právech osobnostních nebo majetkových nemůže být řeč.

Zajímavé je Lutherovo varování pro tiskaře, aby netoužili po zisku z rozšiřování autorských děl. Nejde tedy o práva autora, ale v dnešním kontextu o práva nakladatele, tedy o práva s autorským právem spojená. Mají zadarmo předávat, co zadarmo dostali.

⁵⁸ Srov. PLATÓN: Ústava, Praha: Svoboda, 1993, 57-60.

⁵⁹ Srov. RYŠKOVÁ Mireia, SCHROTTER Jaroslav, ŠPLÍCHAL Josef, KAŠPÁREK Karel: Stručný úvod do Písma sv. Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991, 83-84.

Tedy nejde o to vydávat zadarmo, ale neprofitovat z duševního vlastnictví autora, to je to, co Luther zakazuje⁶⁰.

První autorská práva můžeme najít v Evropě, konkrétně v Anglii nebo Francii. Zajímavé je, že původně nešlo o poskytnutí ochrany autorům, ale o řízený dohled královské moci nad vydáváním knih a to z důvodu kontroly náboženských a politických myšlenek. Tak například získala v Anglii „Stationers Company“, společnost papírníků, monopolní postavení ve vydávání knih a toto právo dokonce dávalo možnost prohledávání budov a zajištění výtisků. Nešlo tedy přímo o autorské právo, ale v dnešní terminologii, o právo související s autorským právem. Monopolní postavení, které společnost papírníků měla, bylo však často zneužíváno a knihy jimi vydané včetně knih Písma sv. byly prodávány za vysoké sumy⁶¹.

První moderní autorské právo bylo pravděpodobně anglické právo vyjádřené v „Statute of Anne“ z roku 1709. To poprvé rozeznává, že hodnoty předávání myšlenek a kultury jsou dost vysoké nato, aby omezily monopol nakladatelů. Papírníci však obdržely výjimky a dále prodávali knihy za horentní částky⁶².

Rozhořel se spor nazývaný „Battle of the Books“ a ten trval první tři čtvrtiny 18. století. Důležitým pro další vývoj byl spor Donaldson versus Beckett. Alexander Donaldson vydával neautorizované výtisky děl. Druhá strana žalovala tuto vydavatelskou činnost. Žalovaná strana argumentovala skončením monopolu, naproti tomu žalující strana argumentovala majetkovými právy nijak časově neomezenými. Po třech týdnech Donaldson spor vyhrál. Tím byl stanoven základní precedens v omezení těchto práv. Na autorská práva nelze pohlížet zcela jako na neomezené majetkové práva a v podstatě nositel autorského práva je povinen prokázat, že jeho majetkový zájem je větší než zájem obecný⁶³.

Před tím totiž existovaly dva základní pohledy na problematiku autorských práv, které dominovaly. Za prvé, jako na majetek formou analogie hmotného majetku a duševního vlastnictví, který přisuzoval držiteli prakticky majetková práva obdobná právům k hmotnému majetku. Za druhé, pohled na autora jako na tvůrce, který vkládá do díla své já a to mu není možné vzít. Dílo je s ním pevně spojeno a on není monopolním držitelem,

⁶⁰ Srov. ALFINO Mark: op. cit.

⁶¹ Srov. tamtéž.

⁶² Srov. tamtéž.

⁶³ Srov. tamtéž.

pokud existuje prostor pro další autory. Až rozhodnutí výše uvedeného soudního sporu tento pohled změnilo⁶⁴.

3.2. Je autorské právo opravdu zcela srovnatelné s právem vlastnickým?

Předpokládejme, že neexistuje nějaký autorský zákon, který může naše úvahy determinovat. Uvažme tento příklad. Jeden člověk zakoupí autorizovaný výtisk knihy určitého autora. Vlastní jej tedy zcela reálně, tento konkrétní výtisk je jeho majetkem, s tímto výtiskem může jakkoliv nakládat, prodat, darovat, podržet, atd. pokud není dohodou s autorem nějakým způsobem v takovém jednání smluvně omezen. Tento člověk vyrobí svázané nepopsané listy, jakousi nepopsanou knihu. Tato nepopsaná kniha bude produktem jeho práce a jeho majetkem. Do této knihy text onoho autorizovaného výtisku knihy bez vědomí a souhlasu autora opíše. Otázkou je, čím bude takto vzniklá neautorizovaná kopie. Uvažovaného člověka, který ji vytvořil svojí prací nebo autora? Pokud budeme uvažovat, že autorské právo je zcela analogické právu na hmotné vlastnictví, museli bychom říci, že takový výtisk bude nutně patřit nikoliv onomu člověku, ale autoru textu a to z toho důvodu, že mu byl odcizen majetek (jeho duševní vlastnictví) a takové porušení práva autorského nazvat krádeží. Nicméně opsání této knihy definici krádeže, jako tajné odejmutí cizí věci⁶⁵, nenaplnuje, už jen z toho důvodu, že opis knihy před vlastním „opsáním“ neexistoval, jak by tedy mohl autorovi být odejmut. Existovaly jen čisté svázané listy knihy a ty zcela očividně nepatřily autorovi, ale našemu uvažovanému člověku. Uvažujme tento příklad dál. Aby mohl tento neautorizovaný opis vlastně patřit autorovi na základě analogie s hmotným majetkem, museli bychom se na hmotnou stránku tohoto opisu, tedy na ony svázané původně čisté listy, podívat jako na plod původního autorova textu. Takovým plodem však jednoznačně není. Abychom mohli mluvit o opisu knihy jako o plodu autorova textu, musely by našeho člověka k opsání tohoto textu vést myšlenky v tomto textu obsažené, ale tak to být nemusí, popravdě řečeno, náš člověk nemusel autorův text před zahájením opisování vůbec číst. Myslím, že na této krátké úvaze lze ukázat, že duševní vlastnictví není jen jakýmsi druhem hmotného vlastnictví a že tedy to co lze aplikovat na hmotný majetek nelze aplikovat bezmyšlenkovitě na autorská práva nebo duševní vlastnictví vůbec.

⁶⁴ Srov. tamtéž.

⁶⁵ Srov. AQUINATIS Thomas: op. cit., II-II q.66 a.3.

3.3. Má porušování autorských práv charakter krádeže

Je potřeba uvažovat o tom, kdy a do jaké míry, má porušení majetkového autorského práva charakter krádeže, u osobnostního práva je myslím tato otázka irelevantní. Tomáš definuje krádež jako porušení spravedlnosti, která uděluje každému co je jeho, má tajný charakter, jde tedy o tajné odnětí cizí věci⁶⁶. Uvažovány jsou však hmotné věci. Charakterem autorského díla může být tedy skutečnost, kdy má dílo výhradně hmotnou podobu. Příkladem může být umělecké dílo výtvarného charakteru jako je např. obraz na plátně nebo socha. V tomto případě můžeme uvažovat výhradně o krádeži v běžném slova smyslu. Zcela odlišná situace, ale nastává u děl jež je možné sdílet, užívat a rozmnožovat informačními technologiemi. V tomto případě je potřeba uvážit následující. Porušením autorského práva zde může být především vytvoření rozmnoženiny takového díla bez souhlasu autora resp. bez jeho licence. Vzniká zde, ale prvotní problém. U krádeže je odňata cizí věc, takže její majitel je poškozen tím, že ji nemůže užívat. V případě pořízení kopie díla tomu však tak není. Autor sice nezíská odměnu, ale také nic neztrácí. Nelze tedy o krádeži v pravém smyslu slova hovořit.

3.4. Je autorské právo integrální součástí všech kultur všech dob

Myslím, že z výše nastíněného přehledu historie autorského práva je otázka celkem jednoznačná. Autorská práva v dnešní podobě známe až od 18. století. Bylo ukázáno, že dříve bylo autorství nahlíženo jinak. Jeho rozvoj souvisí především s rozvojem knihtisku a v dnešní době informačních technologií dostává novou dynamiku. Každopádně nebylo v žádné kultuře žádné doby pojmáno a nebylo pevnou součástí takových kultur jako právo majetkové. Je tedy výsledkem politických rozhodnutí a jde tedy hlavně o to, jak jsou tato politická rozhodnutí opravdu spravedlivým uspořádáním k obecnému dobru.

3.5. Další argumenty pro omezení autorských práv

Jako argument přímo proti autorskému právu stojí následující úvaha. Mentální aktivita může být způsobem pořízení kopie díla. Člověk je schopen se naučit z paměti určité literární dílo, tím vlastně vytváří jeho kopii. Pak recitace takového díla je způsobem jeho dalšího šíření. Ale žádat ochranu autorského díla za jeho memorování z paměti asi nikdo

⁶⁶ Srov. tamtéž, II-IIq.66 a.3.

rozumný nebude. Druhou variantou může být vytvoření např. ručního opisu takového díla. Takový opis může, ale na druhou stranu často nebude mnoha lidmi za porušení autorského práva považován. Pořízení fotokopie však za porušení autorského práva často považováno bude. Kde leží hranice autorského práva? V uvedených třech případech není jednoduché takovou hranici nalézt. Selmer Bringsjord proto uvažuje, že pokud jsou nějaké způsoby pořízení neautorizované kopie intuitivně mravně dovolené a nelze jednoznačně nijak stanovit hranici dovolenosti jednání, pak jsou všechny způsoby pořízení neautorizované kopie díla mravně dovolené. Tento argument skládající se ze tří kroků, byl rozpracován do dlouhé řady kroků, u kterých rozdíl mezi dvěma typy jednání, popsanych dvěma vedle sebe stojícími kroky byl minimální⁶⁷.

Další argumenty byly vytvořeny Erwinem Hettingerem. K srovnání hmotného a duševního vlastnictví uvádí. Autorské dílo není jedinečné, co do hmotné existence, nespotřebovává se jeho užíváním. Jednotlivec tedy nemá exkluzivní právo vlastnit to, co mohou bez jakékoliv ztráty hodnoty vlastnit všichni lidé současně, aniž by jediný z nich byl jakkoliv v takovém vlastnictví nebo užívání díla omezen⁶⁸.

Existuje i dlouhá tradice práva všech na přístup k informacím. U autorského díla autor využívá již známé bohatství kultury, umění, věd. Jeho dílo není vytvořeno „ze vzduchu“, ale přímo či nepřímo souvisí z dříve existujícím bohatstvím lidstva, které je daleko větší než vlastní dílo. Autor tedy nemá nárok na celé dílo, ale maximálně jen na tu část, k jejíž tvorbě nevyužil žádnou již existující skutečnost⁶⁹.

⁶⁷ Srov. BRINGSJORD Selmer: In Defense of Copying, in: Public Affairs Quarterly 3 (1989) 1-9, citováno dle ALFINO Mark: op. cit.

⁶⁸ Srov. HETTINGER Erwin: Justifying Intellectual Property, in: Philosophy and Public Affairs 18 (1989) 31-52, citováno dle ALFINO Mark: op. cit.

⁶⁹ Srov. ALFINO Mark: op. cit.

III. AUTORSKÁ ČÁST

4. Hodnocení a shrnutí jednotlivých argumentů

Bylo ukázáno, že v problematice autorských práv proti sobě stojí dva přístupy. Jeden, který autorské právo hájí a druhý, který jej popírá. Argumenty pro právo jsou především argumenty autorského díla jako majetku, vynaložené práce autorem a investice v rámci hospodářského prostředí do šíření autorského díla. Argumenty proti, směřují především proti monopolu na hmotný prospěch z něčeho co může bez újmy sloužit všem, aniž by docházelo k „opotrebování“ užíváním. Dalším argumentem pro celospolečenské využití k rozvoji kultury a vzdělání je skutečnost, že drtivá většina děl, do určité míry, čerpá z již získaných hodnot kultury a vědění. U popírání autorství je argument, který postupnými kroky posouvá hranici morálně dovoleného od zcela nezávadného po diskutabilní s tím, že pokud nelze hranici objektivně najít je jakékoliv jednání dovolené, také velice zajímavý.

Problematické je tedy, jak tento rozpor spravedlivě řešit. Důležité je uvážit, že všechny tyto argumenty mají určitý ospravedlnitelný základ. V dalším se pokusím jednoduše nastínit hranice těchto argumentů.

4.1. Omezení vlastnických práv

Přestože nelze duševní vlastnictví jednoduše srovnávat s hmotným majetkem, je i při úvahách o autorství dobré zabývat se omezením hmotného vlastnického práva. Z toho co bylo uvedeno výše platí, že jediným majitelem všeho stvořeného je Bůh, člověk je dostává pouze do správy k jeho prospěchu a s tím aby jich využíval především pro spásu. Církev tedy nikomu nenařizuje, aby rozdával z toho co je potřebí jemu nebo těm, které má povinnost zabezpečit. Vybízí však k tomu, aby v případě nadbytku bylo s tímto nadbytkem rozumně nakládáno⁷⁰. K tomu velí především křesťanská láska, nabytý majetek má každý používat i k prospěchu ostatních. Rozdávat z takového přebytku je tedy radou⁷¹. Nicméně i soukromý majetek je součástí stvořeného, tedy Boží a předaný celému lidstvu, tedy právo na soukromý majetek se nesmí uplatňovat proti obecnému blahu⁷², dokonce sekulárnímu státu je dána pravomoc vyvlastnění, byť za určitých přesně specifikovaných podmínek⁷³.

⁷⁰ Srov. LEV XIII.: po. cit. čl.19.

⁷¹ Srov. AQUINATIS Thomas: op. cit., II-II q. 32 a. 5

⁷² Srov. PAVEL VI.: Encyklika *Populorum progressio*, čl.23, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 237.

⁷³ Srov. DRUHÝ VYTIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), čl.71, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 245-246.

Problematické je rozdávání z potřebného. V tomto případě není nikdo z takového nedostatku povinen rozdávat a to ani pro případ krajní nouze, ale lze rozlišovat nedostatek, který ohrožuje holou existenci a nedostatek, který „pouze“ ohrožuje obvyklou životní úroveň, ikdyž hranice mezi nimi je značně neostrá⁷⁴. Povinnost ze soukromého majetku rozdávat je však zakotvena v učení pro případ tzv. krajní nouze, dle slova Písma: „Má-li někdo dostatek a vidí, že jeho bratr má nouzi, a bez soucitu se od něho odvrátí – jak v něm může zůstat Boží láska“⁷⁵. Jestliže se tedy vyskytují tvrzení, která duševní vlastnictví srovnávají bezvýhradně s vlastnictvím hmotným, pak by pro omezení autorského práva muselo platit i výše uvedené, co platí pro majetek hmotný. Vznikne-li tedy na straně autorského práva hmotný přebytek, je potřeba s ním zacházet ve smyslu výše uvedeném, jinak řečeno, i stát by měl mít zákonnou úpravou právo ve prospěch společnosti omezit.

4.2. Argumenty pro práci

„Hoden je dělník své mzdy“⁷⁶. Bylo-li ukázáno, že autorská tvorba má hodnotu jako práce a lze-li nalézt jak objektivní tak subjektivní smysl takové tvůrčí práce, pak se lze plně ztotožnit s požadavkem, že každý pracující má právo na spravedlivou a uspokojivou odměnu, která by zajišťovala jemu samému a jeho rodině živobytí odpovídající lidské důstojnosti⁷⁷.

4.3. Hospodářský prospěch z šíření autorského díla

Tento argument, hájící právo na zisk především nakladatele je ospravedlnitelný jen do té míry, do které nakladatel nezneužívá svého postavení. Ten kdo investoval má také právo získávat z investice určité plody, zisk⁷⁸. Jeho výše by měla být spravedlivá, především k odměnám zaměstnanců, a současně investice by měly směřovat k zajištění příležitosti

⁷⁴ Srov. AQUINATIS Thomas: op. cit., II-II q. 32 a. 6

⁷⁵ 1 Jan 3,17.

⁷⁶ Mt 10,10

⁷⁷ Srov. Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, čl. 23.(ze dne 10. prosince 1948), http://juristic.zcu.cz/dostal/docs/udhr_cz.htm (10.2.2007).

⁷⁸ Srov. PIUS XI.: Encyklika Quadragesimo anno, čl.54-55, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 80-81.

k práci⁷⁹. Tento požadavek nakladatele je tedy spravedlivý jen do té míry, do jaké zapadá do sociálního učení Církve.

4.4. Co může patřit všem nerozdílně, nemělo by být zdrojem monopolu

Hranice tohoto argumentu stojí především v protiargumentu práce. Pokud bylo nějaké dílo vytvořeno lidskou prací, pokud do jeho vytvoření někdo investoval např. finanční prostředky, má legitimní právo na odměnu a i ochranu své investice zákonem ve výše uvedených intencích.

4.5. Celospolečenské právo na hodnoty kultury a vědění

Poměr mezi celospolečenskou prospěšností a soukromými zájmy musí být řešen obdobně jako je tomu u hmotného vlastnictví. Pro takové „vyvlastnění“ duševního vlastnictví musí existovat přiměřeně závažné důvody. Celospolečenský prospěch by musel být tak významný a naléhavý, aby z tohoto důvodu bylo možné autorské právo významně omezit.

4.6. Využití předchozích zkušeností pro vytvoření nového díla

Tento argument se zdá být do jisté míry pravdivý. Nejen autorská, ale i jiná hmotná díla, jako produkty práce a hospodářské činnosti vznikají na základě předchozích vědomostí těch kdo je vytvářejí. To ale ještě neznamena, že tím by bylo možné odůvodnit právo na vyvlastnění nebo znárodnění. Takový argument ač se u autorského práva zdá být logický, myslím zcela ztrácí paralelu s hmotnými díly.

4.7. Argument odůvodňující jednání postupnými kroky

Přestože tento argument se zdá být plně logický, a to zvláště bylo-li by pro příklad využito mnoho postupných kroků má i určité slabiny. Je totiž relativní. Argument má

⁷⁹ Srov. DRUHÝ VYTIKÁNSKÝ KONCIL: op. cit., čl.70. I když v této části má Gaudium et spes namysli investice většího rozsahu, myslím si, že požadavek, která na ně klade platí v podstatě ve stejné míře i na uváděné investice nakladatele.

odůvodnit dovolenost jednání proti autorskému právu v podstatě v každém případě. Postupnými kroky s minimální změnou tvrzení lze opravdu dojít od dovoleného jednání k pravému opaku, to ale neznamená, že první a poslední krok řetězce tvrzení nebo jednání nestojí jinak proto sobě v rozporu. Pokud bychom tento argument vzali jako správný, mohli bychom metodou tohoto argumentu odůvodnit nejen porušování autorského práva, ale zpochybnit prakticky jakoukoliv etickou normu. Jediné co na tomto argumentu je správné je fakt, že najít přesnou hranici eticky dovoleného a nedovoleného jednání je nejvyšší náročné nebo až nemožné, alespoň proto, aby byla zachována spravedlnost s dobro pro všechny⁸⁰. Bohužel je to skutečnost, kterou nalezneme v řešení velkého množství, ne-li dokonce každého jednání, hledáme-li hranici mezi ještě dovoleným a již nedovoleným jednáním.

4.8. Možné řešení konfliktu

Je zřejmé, že existují argumenty ve prospěch práva i proti němu a že na obou stranách jsou odůvodnitelná tvrzení, která stojí někdy ostře proti sobě. Vzniká tedy konflikt, který vyžaduje určité řešení. Při nástupu tohoto řešení je však potřeba odůvodněné argumenty respektovat a dát do souladu. Možným řešením je rozdělení na individuální a systematické využívání autorských děl.

U individuálního využití autorského práva jiným člověkem se jím rozumí především takové použití, které je spojeno s jednotlivcem v jednom nebo jen v několika málo opakujících se využitích autorského díla. Autorské dílo se využívá také jen a pouze v nejnужnějším rozsahu. Toto použití nemá tedy hromadný charakter, je jen v mezích, který jednotlivec potřebuje pro svou vlastní duševní práci a růst a hlavně nemá jakýkoliv hmotný dopad na autora. Toto jednotlivé užití není schopno ovlivnit např. trh, na kterém se s autorským dílem nakládá⁸¹. Patří sem i taková užití autorského díla, která jsou v zájmu celé společnosti. Pak lze říci, že použití autorských práv nemusí být nijak zpoplatněno. Platný autorský zákon tyto případy řeší tzv. volnými a zákonnými licencemi, což bude ještě diskutováno níže.

Naproti tomu systematické využívání je opakem užívání individuálního. Jde o využití autorského práva, kdy buď pro rozsah nebo počet opakování je zásahem do majetkových

⁸⁰ Srov. ALFINO Mark: op. cit.

⁸¹ Srov. tamtéž.

nároků autora nebo např. nakladatele tak velikým, že zájem autora na spravedlivou odměnu může být ohrožen⁸². Takové použití autorského díla pak může být zpoplatněno a jeho porušení trestáno.

5. Typologie porušování autorských práv

Při zamýšlení se nad porušováním autorského práva je možné najít určité typy jednání a ty se pokusit z hlediska dovolenosti ohodnotit. Jednotlivé možnosti vycházejí v podstatě z možností jakými je možné dílo užívat. Jedná se především o rozmnožování díla, rozšiřování díla nebo jeho rozmnoženiny, pronájem a půjčování díla nebo jeho rozmnoženiny, vystavování díla a sdělování díla veřejnosti. Mimo způsoby užití je ještě potřebovat uvažovat o změně díla a jeho zničení. Z těchto možných způsobů nakládání s dílem vychází i typologie možných porušení autorského práva. Z hlediska dovolenosti a popřípadě závažnosti nedovoleného jednání bude vycházeno z výše uvedeného řešení konfliktu mezi důvody pro a proti autorskému právu, které byly popsány v kapitole 4, a navržena hranice pro dovolené jednání a to nejen z pohledu uživatele autorského díla, ale i z pohledu autora. Proto je nutné posoudit cíl jednání. Dále je do hodnocení potřeba rozlišit, zda-li je určité jednání přímo zamýšlené nebo vzniká v podstatě jako vedlejší projev jednání, které primárně s autorským právem nesouvisí. Jestli je rozsah jednání jednotlivý nebo opakující se, a je-li zamýšlen ať už přímý nebo nepřímý hospodářský užitek. Jednotlivé případy budou nastíněny tak, že jednání probíhá bez nebo proti souhlasu autora. Pokud by probíhalo za jeho souhlasu, byla by samozřejmě diskuze o autorově právu zcela irelevantní. V hodnocení není přihlíženo k skutečnému stavu platného autorského zákona, jeho zhodnocení je věnována další kapitola. V této kapitole bude autorem myšlen jakýkoliv nositel autorského práva nebo práva s autorským právem spojeného.

5.1. Rozmnožování díla

Rozmnožování díla je pravděpodobně jeden z nejčastějších a nejdiskutovanějších problémů nakládání a autorským právem. Týká se především pořizování fotokopií literárních děl, digitálních kopií hudebních a audiovizuálních děl. Budeme-li uvažovat o cíli rozmnožení díla jsou v zásadě tři možnosti.

⁸² Srov. tamtéž.

Rozmnoženina díla je zhotovena s cílem nějakým způsobem edukačním, jde tedy o použití díla při výuce, školení, sebevzdělávání apod. Takový cíl lze odůvodnit společenským prospěchem, tedy nad zájmy autora. Vzdělání zajišťuje růst společnosti a primárně prospěch společnosti je nad zájmy autora. Aby však bylo toto jednání zcela eticky odůvodnitelné musí být pro dovolenost myslím splněny ještě další podmínky. Jednak je to rozsah užití díla. Rozmnožení díla by mělo být pouze v nejnutnější možné míře a je i podstatné aby takové rozmnožení nemohlo mít zřejmý vliv na případný trh s tímto dílem, tzn. nepůsobit citelnou hospodářskou ztrátu nositele majetkového autorského práva. V tomto případě nemusí mít rozmnožení striktně individuální charakter, pokud jsou splněny tyto podmínky.

Rozmnoženina díla je zhotovena s cílem zábavy. Jedná se tedy o cíl, který není přímo společensky prospěšný, ale je z tohoto pohledu neutrální. V tomto případě je těžké uvažovat o společenské prospěšnosti, která převyšuje práva autora. Myslím, že je zcela zásadní rozsah eventuální hospodářské ztráty autora. Je třeba posoudit v tomto případě ještě možnost získání díla na trhu. Není-li totiž dílo na trhu a tedy není-li možné zajistit získání práva užití, může se mít za to, že další uvedení díla na trh je pro autora hospodářsky nezajímavé a tudíž v takovém případě rozmnožení díla nepřináší autorovi ztrátu a tedy co mohou vlastnit všichni bez spotřebování a ztráty hodnoty, neměl by vlastnit monopolně jeden. Pro dovolenost jednání je i tak důležitý prvek, a to, že rozmnožení takového díla nemá v úmyslu získat hospodářský prospěch. V tomto případě je nutný ale individuální charakter, při systematickém rozmnožování totiž nelze předpokládat, že hospodářský význam je zanedbatelný.

Rozmnoženina díla je zhotovena s cílem jejího dalšího prodeje. Zde pro dovolenost jednání může existovat pouze jedna možnost. Autor již nežije a jeho případný dědic o dílo prokazatelně nepečuje. Pak je myslím možné dílo rozmnožovat a z něj i získávat hospodářský prospěch, za předpokladu dodržování pravidel hospodářské soutěže a tvorby přiměřeného zisku.

5.2. Bezúplatné rozšiřování, půjčování, sdělování veřejnosti a vystavování díla

Rozšiřování se rozumí především předáváním a půjčováním díla, které nevede k hospodářskému prospěchu. Sdělování veřejnosti je provozování díla živě, ze záznamu,

televizní a rozhlasové vysílání. Vystavování je zpřístupnění díla na výstavě⁸³. V zásadě jde nakládání s dílem bez získání hospodářského prospěchu. U těchto typů bezúplatného nakládání si myslím, že pro dovolenost jednání je potřeba aby dílo bylo užito ve smyslu prvních dvou důvodů, které byly popsány u pořízení rozmnoženiny díla z předcházející kapitoly a za zachování tam uvedených podmínek.

5.3. Úplatné rozšiřování, pronájem, sdělování veřejnosti a vystavování díla

V tomto případě jde o získání hospodářského prospěchu a autor má práva na takovém užití díla profitovat i hmotně. Pro dovolenost jednání bez tohoto zapojení autora díla hovoří poslední odstavec kapitoly 5.1.

5.4. Zničení díla

V tomto případě nelze samozřejmě mluvit o užití díla. Jde o to, zda-li existují případy, kdy by z etického hlediska bylo zničení dovolené. Zde je možné vrátit se ke kapitole 2.1.1 o hodnotě díla. Jedinou možností pro dovolené zničení autorského díla vidím v případě, kdy takové dílo je v příkrém rozporu s Božím zákonem. Jako příklad byl uveden literární počín švýcarského novináře Urs von Allemanna⁸⁴. Problémem samozřejmě bude, že tento přístup bude mimo náboženské prostředí jen těžko akceptovatelný. Druhý problém na který by při tvorbě sekulárního zákona nastal, i kdyby křesťanský pohled na hranice umění byl akceptován, kdo by taková rozhodnutí, co je a co není v rozporu s Božím řádem byl kompetentní provést. Lze si asi představit, že výše uvedené návrhy na řešení rozmnožování, rozšiřování atd. díla by mohli být do nějakého právního předpisu včleněny, ale popsat co je ještě a co už není umění asi nelze.

5.5. Pohled na nároky ze strany autora

V kapitole 2.4.2 bylo zcela úmyslně diskutovány otázky monopolu v hospodářském řádu. To má svůj význam. Provedme následující úvahu. Autorskou tvorbou, a to patří k její primární definici, vzniká dílo, které má znak autentičnosti, resp. autorským dílem je právě

⁸³ Srov. ŠEBELOVÁ: op.cit., 55.

⁸⁴ Srov. KUSCHEL: op.cit., 195-198.

takové dílo, které je v podstatě jedinečné⁸⁵. Domnívám se, že autor se dostává velice často do monopolního postavení, budeme-li uvažovat o jeho postavení na trhu. Může vyvstat námitka, že existuje volný prostor pro konkurenci, zůstaneme-li u hospodářských termínů, která může dané téma, které je námětem autorovi tvorby zpracovat velice podobně. Ano, toto skutečně nastává u počítačových programů, popřípadě databází, kdy dva programy umí v podstatě to samé a jejich autoři si mohou na trhu volně konkurovat. Těžko to však lze aplikovat na román, hudbu nebo film. Tam o konkurenci v podstatě nemůže být řeč. Buď daný čtenář, posluchač nebo divák dílo za jeho cenu akceptuje nebo ne, ale u konkrétního díla si vybírat autora nemůže. Je tedy důležité, aby nároky autora z hlediska hospodářského odpovídaly tomuto postavení. Zřejmě nespravedlivé nároky mohou vést k jednání, která mají charakter porušování práva. Co je tedy pro stanovení hospodářských požadavků autora dovolené. Myslím, že to co platí jakýkoliv jiný subjekt na trhu⁸⁶. Na prvním místě je to nárok na spravedlivou mzdu tvůrci. U nakladatelů je do nároků potřeba dále zahrnout veškeré skutečné náklady a právo na vytvoření přiměřeného zisku. Ten musí být tvořen především dvěma částmi, a to takovou která umožňuje přiměřené budoucí investice nakladatele do další jeho činnosti a zisk k rozdělení mezi podílníky nakladatele, který musí být úměrný podnikatelskému riziku.

Mimo tohoto hospodářského prospěchu, měl by autor zhodnotit ještě další stránku. Asi by si měl uvědomit, že v díle, které vytvořil je jednak obsaženo již něco, co před ním vytvořili jiní, že netvoří pouze ze svého majetku, a navíc že má i určitou osobně nezaslouženou míru talentu nebo schopností dílo vytvořit. Důvody proč autor například dílo nechce uveřejnit, souhlasit s pořizováním kopií z něj nebo vystavovat nemusí být nutně spojeny se získáním hospodářského prospěchu. Zabránění poskytnutí vlastního díla pro dobro ostatních musí mít určité důvody, které pokud mají být správné musí být založeny na do jisté míry objektivních kritériích. Důvodem, že autor nechce dílo zveřejnit může být např. jeho dojem, že dílo není dostatečně dokonalé. V takovém případě musí opravdu uvážit, jestli může být jeho dílo pochopeno chybně nebo vůbec nepochopeno, odmítnuto apod.

⁸⁵ Srov. ŠEBELOVÁ: op.cit., 26.

⁸⁶ Pozn. Připomínám, že v této kapitole se autorem rozumí i jiný nositel autorských práv.

6. Stručné hodnocení současné právní úpravy autorského práva co do konfliktu pro a proti autorským právům

K tomu, aby nějaká právní úprava byla spravedlivá musí být splněny určité předpoklady. Autorské právo je jednoznačně součástí práva pozitivního, tedy upravuje vztahy uprostřed společnosti, které nejsou definovány božským nebo přirozeným zákonem. Samozřejmě, že žádné spravedlivé pozitivní právo nesmí stát proti Božímu nebo přirozenému zákonu. Z toho důvodu je nutné zkoumat jestli zákon, v našem konkrétním případě autorské právo je v souladu s Božím a přirozeným zákonem.

Boží zákon, tedy jako nadpřirozeně zjevený v Písmu a Tradici nepodává, kromě, v této práci již výše zmíněných, příkázání Dekalogu a různých dalších míst Písma sv. s obdobným obsahem žádná konkrétní nařízení. Tedy taková, která by mohla otázky po spravedlnosti zákona na ochranu autorských práv jednoduše zodpovědět. U Božího zákona je třeba vzít v úvahu především 7. slovo Dekalogu.

Co se týká přirozeného zákona, je první otázkou již to, co vlastně přikazuje. Obecná shoda je v nezákladnějším principu, že přirozený zákon nařizuje konat dobro a varovat se zla, v křesťanském pojetí pak zakazuje hřešit⁸⁷. V tomto případě, se myslím tato všeobecná definice dá stěží aplikovat na otázky po spravedlnosti nároků plynoucích z autorského práva. To vyplývá i z výše ukázaných analýz, že právo autorské vzniká relativně pozdě a pojem autorství není vůbec totožný napříč kulturami a dějinami, což je podmínka pro přirozený zákon nutná.

Je třeba se tedy zaměřit na samu definici pozitivního zákona, jako rozumné uspořádání k společnému dobru. Tím se především rozumí takové uspořádání, které je spravedlivé a v zásadě výhodné pro všechny a vede celou společnost k jejímu rozvoji⁸⁸.

V následujícím se tedy pokusím zmapovat především problematickou část autorského zákona. Při hodnocení je nejdůležitější se podívat na ustanovení, kde může docházet ke konfliktu mezi právy autora a ostatními členy společnosti. Bude to nejvíce tam, kde jde o majetková autorská práva. Je určitě pravdou, že osobnostní práva mohou být také porušována a autor se bude jejich dodržování domáhat. V tomto případě se může jednat především o určení autorství, právo na označení díla autorem a práva autora na zásah do

⁸⁷ Srov. WEBER Helmut: Všeobecná morální teologie. Graz – Wien - Köln: Verlag Studia, 1991, 109.

⁸⁸ Srov. ROZEHNAL Alois: op. cit., 9.

díla, který může být proveden pouze jím nebo s jeho souhlasem. Přestože i zde může určitě docházet k různým sporům, domnívám se, že nejvíce co do rozsahu jsou autorská práva porušována v oblasti, která se týká práv majetkových. A v této kategorii opět mohou být předmětem sporů různé licenční smlouvy mezi autorem, nakladatelem a uživatelem díla, ale v těchto případech nepůjde o filozofický spor spravedlivého využívání autorského práva, ale o záležitost čistě právní. To co je ale je diskutovaným problémem, jsou ta ustanovení zákona, která autorská práva omezují. Zde dochází k střetu argumentů. V dalším jde tedy o to posoudit, zda-li a jak autorský zákon souzní s řešením tohoto sporu, tak jak byl navržen v předcházejících kapitolách. Nebudou tedy řešeny všechny aspekty autorského zákona, ale pouze aspekty, které považuji za nejdůležitější.

Jde tedy o užití bez souhlasu autora, které nejsou řešeny dobrovolnou smlouvou mezi autorem nebo nakladatelem a uživatelem díla, tedy jde o omezení autorského práva pro osobní potřebu a tzv. zákonné licence.

Platný autorský zákon omezuje autorská práva následujícím způsobem. Umožňuje pro osobní potřebu, tedy bezúplatně vůči autorovi, zhotovovat záznam, rozmnoženinu a napodobeninu díla s výjimkou počítačového programu, databáze a stavby. Taková rozmnoženina nemůže být použita k jinému než osobnímu účelu. Dále zákon definuje tzv. bezúplatné zákonné licence, což jsou především citace, užití na veřejném prostranství, úřední a zpravodajské užití, užití v rámci občanských, náboženských obřadů a školních představení a z velké části sem patří knihovní licence.

Ve srovnání s navrhnutým řešením v předcházející kapitole se dá říci, že tyto způsoby užití děl jsou v zásadě v souladu s tvrzeními, která popisují předpoklady pro bezúplatné použití díla. V návrhu byl ovšem rozlišen cíl užití na společensky prospěšné a v podstatě společensky neutrální. Tento rozdíl asi vždy zůstane na úrovni morálního apelu, bez možnosti převést do paragrafovaného znění, protože by asi nešlo určit hranici mezi společensky prospěšným a neutrálním užitím díla. Zde tedy může být autor v určité nevýhodě vůči uživateli díla, kterého využívá bezúplatně. Vůbec se však tato omezení práva nesměřují k počítačovým programům, databázím a stavbám. Možná je to pro to, že tato díla vznikají především z důvodu hospodářského prospěchu jejich autorů⁸⁹, nejde tedy o seberealizaci autora, ale čistě o podnikatelský záměr⁹⁰.

⁸⁹ Pozn. Rozhodně však nelze vyloučit tlak lobbyistických skupin, které tato díla doslova vyrábějí.

⁹⁰ Pozn. K tomu lze i říci, že například v prostředí internetu se najde spousta programů tzv. freeware s volným využitím pod tzv. General Public Licence. Myslím, že právě u nich je jejich autoři dávají volně

Zákon však snad pro tyto účely zavádí poplatky, které se platí především z pořízení nových přístrojů umožňujících rozmnožování autorských děl a nosičů na které lze rozmnoženiny pořídit, nejde tedy o placení za licence, ale pouze za možnost využití tohoto práva. Tyto poplatky, ale nejdou přímo autorovi, ale tzv. kolektivním správcům autorských práv, kteří by měli tyto poplatky autorům přerozdělovat. Tyto poplatky se však platí z každého takového přístroje a nosiče bez ohledu, bude-li používán resp. použit tomuto účelu, což může zavádět určitou nespravedlnost vůči těm, kteří musí tyto poplatky zaplatit⁹¹ a uvedené přístroje a nosiče vůbec k užití autorského práva nepoužijí. Proto si nejsem zcela jist, zda-li tato skutečnost, která má přispět k narovnání na jedné straně, nezavádí určitou nespravedlnost vůči těm, kteří se pohybují zcela mimo autorská zákon. Zcela spravedlivé řešení však není jednoduché. Já se však osobně domnívám, že tyto diskutované poplatky nejsou v tak vysoké hodnotě, aby je nebylo možné akceptovat a tudíž se i domnívám, že současná právní úprava v zásadě splňuje podmínky spravedlnosti. Dostatečně chrání autorská práva a dává veliké pole možností pro individuální využívání práv v tzv. volném užití a zákonných licencích.

k užívání z části i proto, že v tomto případě u těchto autorů jde především o opravdu autorskou seberealizaci, bez zájmu o majetkový profit, i když někdy důvody mohou být i jiné.

⁹¹ Pozn. Poplatky jsou v ceně přístroje nebo nosiče, platí je výrobce, dovozce resp. prodejce této techniky.

IV. ZÁVĚR

Tématem práce byl pohled na problematiku autorských práv co do jejich porušování a mravního hodnocení, které je výsledkem takového jednání. Východiska, přestože se jedná o práci v etické oblasti, byla vzata z pojmů s kterými pracuje sekulární právní úprava. Pro přistoupení k tématu bylo nutné vymezit tedy nejen základní pojmy, ale najít primárně i argumenty pro ochranu autorských práv a pro hodnotu děl na jedné straně a argumenty pro jejich omezení na straně druhé. Bez tohoto hledání protichůdných stanovisek by nebylo možné říci, co je v této oblasti eticky akceptovatelný způsob jednání a co nikoliv. Autorská práva jednak představují relativně mladé odvětví práva vznikající až v novověku, a navíc toto právo primárně nevzniklo z potřeby ochraňovat autora před nespravedlivým využitím jeho tvorby. Je tedy možné hledat rozumnou vyváženost mezi argumenty pro a proti a hledání správného způsobu jednání zaměřit na jeho cíl. K řešení tématu se tak přistupuje z druhé strany, tedy spíše z hledání dovoleného způsobu jednání. Tento přístup byl až výsledkem promýšlení tématu.

Autorská práva patří do oblasti duševního vlastnictví. A duševní vlastnictví není nehmotnou analogií vlastnictví hmotného, jak by mohl termín „duševní vlastnictví“ napovídat. Jednoduše tedy nelze aplikovat etické zásady, které platí pro oblast hmotného vlastnictví. Byly například nalezeny argumenty pro omezení autorských práv, které nelze považovat za myslitelné u hmotného vlastnictví. Ukázalo se tedy, že přístup k řešení tématu musí být jiný než kdyby podobné téma řešilo majetek hmotný.

Základním výsledkem tohoto hledání, je tvrzení, že eticky přijatelné jednání v oblasti nakládání s autorskými díly bez souhlasu autora je takové jednání kde se spojuje několik podmínek. Jedná se o společenskou prospěšnost takového jednání, což znamená nakládání s dílem především pro rozvoj poznání, vědy, kultury nebo umění. Tím se ale myslí především individuální, nikoliv masový, charakter nakládání s dílem, který snižuje význam případné ekonomické ztráty pro nositele autorského práva. A po té je to ještě prvek nakládání s dílem jen v nezbytné míře. Dále byly diskutovány společensky neutrální cíle nakládání s autorskými díly, jakož i jednání s cílem ekonomického profitu.

Po té byly diskutovány typologie možného jednání vedoucího k porušování autorského práva. Jednalo se o rozmnožování díla s neekonomickým cílem společensky prospěšným a neutrálním a s cílem ekonomického profitu. Dále pak rozšiřování a to opět z pohledu ekonomického a neekonomického cíle. Byla také diskutována možnost zničení díla a také pohled na nároky k dílu ze strany autora. Na hodnocení těchto způsobů jednání

byl aplikován závěr, který byl získán z předchozího posuzování argumentů pro a proti autorskému právu.

V závěru práce byl ještě stručně zhodnocen platný český autorská zákon.

V. SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

- ALFINO Mark: Intellectual Property and Copyright Ethics, <http://guweb2.gonzaga.edu/faculty/alfino/dossier/Papers/COPYRIGH.htm>, (12.9.2006).
- AQUINATIS Thomas: Summa theologiae, <http://krystal.op.cz/sth/sth.php> (10.2.2007).
- BIBLE. Písmo svaté Starého a Nového zákona, Česká biblická společnost 1993.
- BRINGSJORD Selmer: In Defense of Copying, in: Public Affairs Quarterly 3 (1989) 1-9, citováno dle ALFINO Mark: Intellectual Property and Copyright Ethics <http://guweb2.gonzaga.edu/faculty/alfino/dossier/Papers/COPYRIGH.htm>, (12.9.2006).
- DE SURGY Paul, GUILLET Jacques: Práce, in: Slovník biblické teologie, Paris Les Editions du Cerf 5. vyd. 1981, 366-369.
- DRUHÝ VYTIKÁNSKÝ KONCIL: Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě *Gaudium et spes*, (ze dne 7. prosince 1965), čl.71, in: Dokumenty II. vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995, 183-265.
- HETTINGER Erwin: Justifying Intellectual Property, in: Philosophy and Public Affairs 18 (1989) 31-52, citováno dle ALFINO Mark: Intellectual Property and Copyright Ethics, <http://guweb2.gonzaga.edu/faculty/alfino/dossier/Papers/COPYRIGH.htm>, (12.9.2006).
- JAN PAVEL II.: Encyklika Laborem exercens, čl.14, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 297-350.
- JAN XXIII.: Encyklika Mater et magistra, čl.104-121, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 113-174.
- KUSCHEL Karl-Josef: K etické odpovědnosti umění, in: Teologické texty 6 (1994), 195-198.
- LESER Norbert: Umění a pravda. Ontologická hodnota umělecké tvorby, in: Teologické texty 4 (1995) 120-121.
- LEV XIII.: Encyklika Rerum novarum, čl.4-5, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 19-56.
- PAVEL VI.: Encyklika Populorum progressio, čl.23, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 223-260.
- PICHANIČOVÁ Ludmila, PAČESOVÁ Hana: Ekonomie I. Mikroekonomie, Praha: Vydavatelství VŠCHT, 1999.
- PIUS XI.: Encyklika Quadragesimo anno, čl.54-55, in: Sociální encykliky, Praha: Zvon, 1996, 57-112.

- PLATÓN: Ústava, Praha: Svoboda,1993.
- ROZEHNAL Alois: Soukromé vlastnictví – východisko z nouze, in: Teologické texty 1(1991), 8-11.
- ROZEHNAL Alois, VYKOPAL Adolf: Hodnota a cena práce, in: Teologické texty 1(1991), 6-8.
- RYŠKOVÁ Mireia, SCHROTTER Jaroslav, ŠPLÍCHAL Josef, KAŠPÁREK Karel: Stručný úvod do Písma sv. Nový zákon. Praha: Skriptum, 1991.
- SKOBLÍK Jiří: Konkrétní morálka 2, http://ktf.cuni.cz/~skoblik/km_puvodni/km_puvodni.htm (20.12.2004).
- ŠEBELOVÁ Marie: Autorské právo, zákon komentáře, vzory a judikatura, Brno: Computer Press, a.s., 2006.
- ÚŘAD PRŮMYSLOVÉHO VLASTNICTVÍ: http://isdvap1.upv.cz/servlet/page?_pageid=82,112&_dad=portal30&_schema=PORTAL30 (4.11.2006).
- Všeobecná deklarace lidských práv a svobod, čl. 23.(ze dne 10. prosince 1948) , http://juristic.zcu.cz/dostal/docs/udhr_cz.htm (10.2.2007).
- Zákon 398/2006 Sb. úplné znění zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), jak vyplývá ze změn provedených zákonem č. 81/2005 Sb., zákonem č. 61/2006 Sb. a zákonem č. 216/2006 Sb.

VI. ANNOTATION

Title: LAWBREAKING OF COPYRIGHT AND ITS ETHICAL JUDGEMENT.

The theme this work are problems of intellectual property in the area of copyright. Primary questions were focused on retrieval of that behavior, which is lawbreaking of copyright and ethical judgment of that acts. Access to work issued from definition terms and effort to find arguments for copyright and against him. Concurrence of arguments should be resolved. However it showed that this progression gives out solution of the theme from the other side. This access does not search transgression against law, but on the contrary moral acceptable way look to objective. Solution is found from the other side. His basic result is statement that moral acceptable behavior in the area of copyright (without the authors consent) is such act, where are interconnected several conditions. These are social expediency of act, which means pickling with copyright first for the development of understanding, science, culture or art. Thereby thinks first individual character of pickling with copyright, where economic losses for owner of copyright are minimal. After that it is element of pickling with copyright only in necessary rate. At the close of work is even shortly reviewed valid Czech copyright law.

Keywords: copyright, intellectual property, authorship, lawbreaking, ethical judgment.